

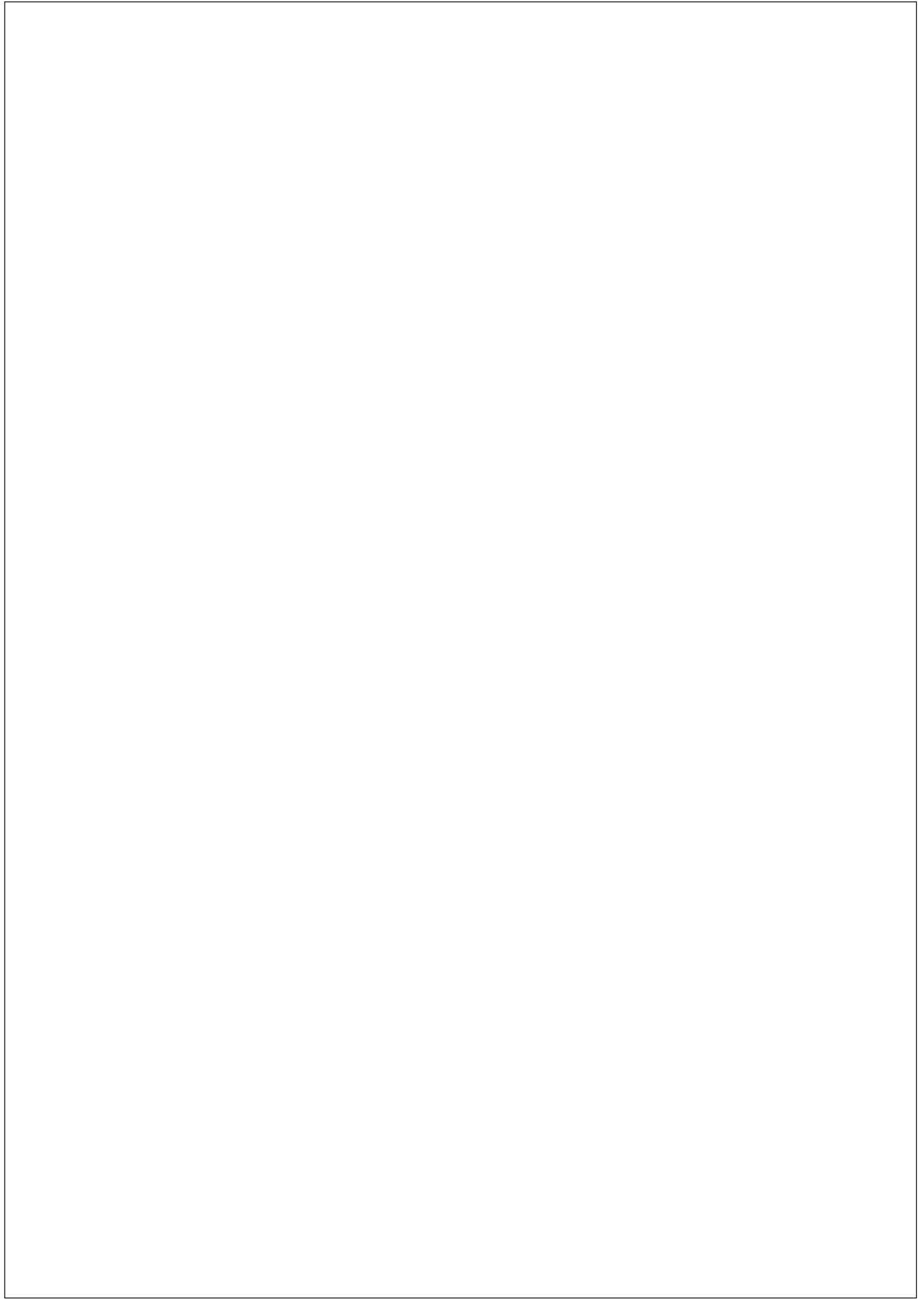
KLASSE

Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen

KLEUR IN DE KLAS

JANUARI 91

KLASSE

**Maandblad voor Onderwijs
in Vlaanderen**

**Uitgegeven door het
Vlaams Ministerie van
Onderwijs**

Redactie

Patrick De Busscher,
Leo Bormans, Gaby De Moor

Koningsstraat 138

8ste verdieping

1000 Brussel

Tel. redactie 02-211 46 60

02-211 46 61

Tel. abonnementen en

administratie 02-211 46 58

Telefax 02-210 54 09

Productiesecretariaat

Anny Lecocq

Administratie

Diana De Caluwé

Verantwoordelijke uitgever:

F. De Smul, Koningsstraat 150,
1000 Brussel.

Voorzitter Redactiecomité

Jozef Helincks,
directeur-generaal

Foto's : Luc Daelemans

Cartoons : Dirk Vercampt

Lay-out : Artefact, Leuven

Gedrukt op de persen van het
Ministerie van Onderwijs en het
Ministerie van Openbare Werken.

Abonnementen

- 700 fr. per jaar (10 nummers)

- Speciaal tarief uitsluitend voor
leerkrachten : 450 fr.

Te storten of over te schrijven op
rekeningnr. 000-2005310-29 van
Ministerie van Onderwijs,
Diensten Informatie en Biblio-
theek, Koningsstraat 150,
1000 Brussel,
met vermelding van naam, voor-
naam en adres.

Uw onderwijsliteratuur :

Centrale Bibliotheek, Koningsstraat
150, 1000 Brussel.

Tel. 02-210 53 73

Uitlening per post :

02-210 53 80

Uw vragen over onderwijs :

Dienst Informatie en Documentatie
Koningsstraat 150, 1000 Brussel
Tel. 02-210 54 00.

**Wat doet uw school voor
vreemdelingen ?**

VIZIER p. 6

**Eureka ! Een schooltje
voor slimme lastigaards.**

ACTIE p. 16

**Overal een nieuwe
speelplaats ?**

FORUM p. 26

IN DIT NUMMER KLASSE nr. 11 januari '91

VIZIER

p. 3-13

Hoeveel migranten zitten er in de Vlaamse scholen ? Welke problemen rijzen er en hoe kunnen we die oplossen ? We brengen verslag uit over visies en experimenten. Daarbij wordt het duidelijk dat er dringend een rol is weggelegd voor elke school. De besluiten liggen klaar. Het Vlaams onderwijs werkt aan de kleur van de klas.

ACTIE

p. 14-17

- «Zie je wel, ik kan het niet !» Een eigen schooltje voor slimme lastigaards.
- Hoe krijgt u Europa zover om uw jongerenproject met 400.000 frank te subsidiëren ? Petra weet het.
- Hulp bij de filmbegeleiding op school.

GIDS

p. 18-21

- Wij hebben voor u alle leerlingen geteld.
- Steeds meer jongeren volgen tweedekansonderwijs.
- Het onderwijs ontdekt de schat van Adiov.

PERS

p. 22-23

- Spijbelen is geen individueel maar een gezinsprobleem.
- Mannen en vrouwen nemen op een andere manier beslissingen.

FORUM

p. 24-27

- Het spel van Vlaamse kinderen op de speelplaats werd nu ernstig bestudeerd. Het besluit : om elk spelend kind een kans te geven moet de speelplaats er heel anders uit zien.
- Knelpunt. Hoe kan ik mijn les efficiënter laten verlopen ?

IDEE

p. 28-31

Cursussen, nieuwe publikaties, tentoonstellingen, televisieprogramma's, adressen, tips en ...ideeën.

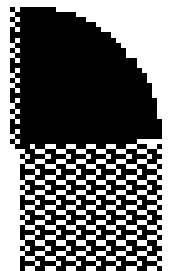
SCHOOLAGENDA

p. 33

De week van *Veerle Keuppens*. Zij presenteert de uitzendingen van de schooltelevisie. Maar dat niet alleen.

- In KLASSE 9 zat een poster. Tot dat u hem hebt uitgehangen en dat u KLASSE steeds meer aan anderen doorspeelt. Sorry, de telefoon rinkelt weer voor een gratis proefnummer. Graag gedaan !
(Bel 02-211 46 58)

- Wie meteen een persoonlijk abonnement wil draait hetzelfde nummer. Wie zijn abonnement wil vernieuwen wacht tot we een overschrijvingsformulier opsturen. Dan blijft KLASSE trouw in uw bus vallen.

DE KLEUR VAN DE KLAS

Op 1 januari 1989 was

8,8 procent van de totale Belgische bevolking van vreemde nationaliteit. Dat is evenveel als tien jaar geleden. Het Vlaamse gewest telt 4,1 procent vreemdelingen, Wallonië 11,3 procent en Brussel zo'n 27 procent.

En hoe zit het in ons onderwijs? Het basisonderwijs telt zes procent vreemdelingen, het secundair vier procent. Het secundair alleen telt negentig nationaliteiten. Bijna de helft daarvan komt uit Europa. Azië en Afrika zorgen elk voor nog een kwart.

Met migranten worden vreemdelingen uit het Middellandse Zeegebied bedoeld. Ze wonen vrij geconcentreerd en sommige scholen tellen daardoor bijna uitsluitend migranten. In andere scholen (vaak aan de overkant van de straat) vinden we dan weer géén migranten. Structureel en mentaal hebben de meeste scholen zich nauwelijks aangepast aan de aanwezigheid van etnische minderheidsgroepen in hun school en in de samenleving. Sommige scholen ontkennen de realiteit en doen er niets aan. Andere reageren niet uit onverschilligheid. Elders steken elitarisme en racisme de kop op.

Het Vlaams Ministerie van Onderwijs werkt ernstig aan een samenhangend beleid, niet alleen remediërend maar ook actief stimulerend. Het steunt op drie pijlers die u telkens opnieuw zult tegenkomen.

1. Een interculturele aanpak in alle scholen om al onze leerlingen voor te bereiden op een multi-culturele samenleving.

2. Onderwijs aan migranten in eigen taal en cultuur om hen de kans te geven een eigen dynamiek te ontwikkelen ten aanzien van hun etnisch-culturele identiteit en hun integratie in de samenleving.

3. Goed onderwijs van het Nederlands als tweede taal.

De tijd van de experimenten lijkt nu voorbij. In het BASISONDERWIJS trekt men de besluiten uit de ervaringen in vijftig scholen met het Elkaar Ontmoetend Onderwijs. Men wil weg van de concentratiescholen, in elke school migranten een eerlijke kans geven en overal een intercultureel perspectief inbouwen.

In het SECUNDAIR ONDERWIJS stelt men geen systematisch deconcentratiebeleid voor. Er zijn te veel verschillende richtingen. Toch is er veel misgroei. Migrantenvrouwen komen bijna automatisch in het beroepsonderwijs terecht. Daar zitten nu dubbel zoveel vreemdelingen als Belgen. In andere onderwijsvormen vallen ze snel af. Het aantal zittenblijvers is enorm. Migrantenvrouwen vormen een probleem apart. Vaak worden ze thuis gehouden en voldoen ze niet aan de wettelijke leerplicht. Met het E.G.-pilotproject *Moedertaal en Cultuur in het Secundair*

Onderwijs hebben negen Vlaamse scholen nu ervaring opgedaan voor een stevig advies aan alle andere scholen.

Vreemde leerlingen zijn in ons onderwijs een achtergestelde groep, zoveel is duidelijk. Naarmate ze langer onderwijs volgen krijgen ze bovendien nog minder kansen.

Het rapport D'Hondt stelt: «De problemen waarmee het onderwijs aan migranten in de Vlaamse Gemeenschap wordt geconfronteerd zijn niet gering.

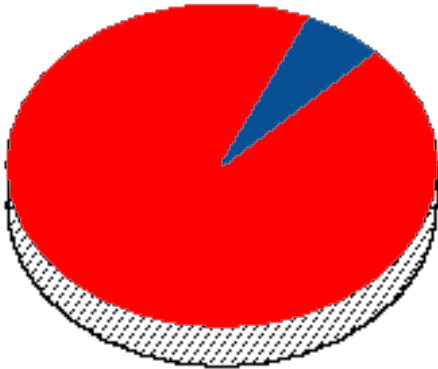
Integendeel, ze gaan regelrecht naar de fundamenteën van het onderwijs als maatschappelijk gebeuren en stellen de school als instituut in vraag. Precies om het proces van achterstand, achterstelling en culturele marginalisering tegen te gaan, dringt een coherent migrantenbeleid zich in het onderwijs meer dan ooit op.»

Die aanpak wordt niet alleen waar gemaakt door ronkende verklaringen. Dat is dagelijks werk aan de kleur van de klas. □

MIGRANTENKINDEREN OP SCHOOL

KLEUTERSCHOOL (89-90)

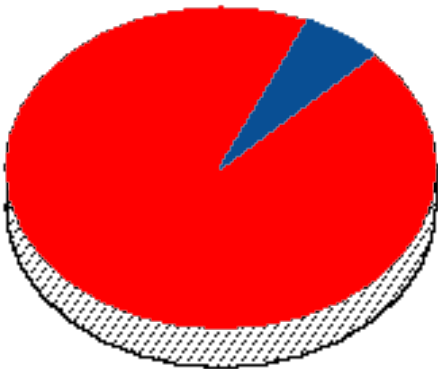
TOTAAL : 210.072 kleuters

⇒ 9570 migrantenkinderen
(4,55 % van het totaal aantal kleuters)
⇒ 7933 moslimkinderen
(3,77 % van het totaal aantal kleuters)

LAGERE SCHOOL (89-90)

TOTAAL : 410.879 leerlingen

⇒ 18.929 migrantenkinderen
(4,6 % van het totaal aantal leerlingen)
⇒ 15.694 moslimkinderen
(3,81 % van het totaal aantal leerlingen)

* Migrantenkinderen zijn afkomstig uit Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Joegoslavië, Turkije, Marokko, Tunesië en Algerije.

* Moslimkinderen komen uit Turkije, Marokko, Tunesië en Algerije.

(Bron: H.I.V.A./verwerking Onderwijsstatistieken)

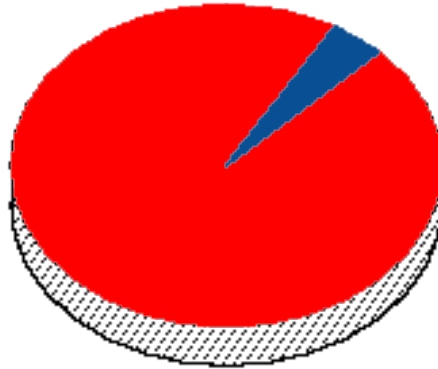
MYTHE

Welk schoolnet vangt de meeste vreemdelingen op? Het vrij onderwijs trekt, zowel absoluut als procentueel, de meeste vreemdelingen en moslimkinderen aan. Het vrij basisonderwijs telt haast 55 % van het totaal aantal vreemde leerlingen. Dat de aanwezigheid van migrantenkinderen in de netten, op basis van ideologische oriëntatie, zeer ongelijk zou zijn is dus een mythe.

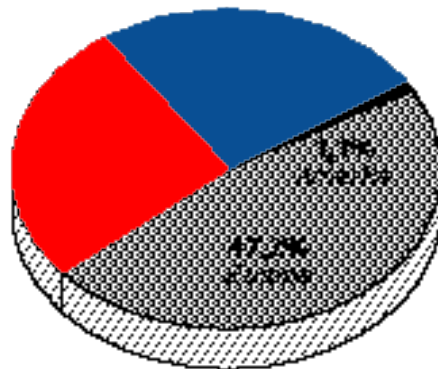
HOE VREEMD IS HET ONDERWIJS IN VLAANDEREN?

SECUNDAIR ONDERWIJS (87-88)

TOTAAL : 452.743 scholieren

Bij de vreemdelingen gaat het om 90 nationaliteiten, waaronder 26,3 % uit Afrika, 25,3 % uit Azië, 1,1 % uit Amerika en 47,2 % uit Europa.

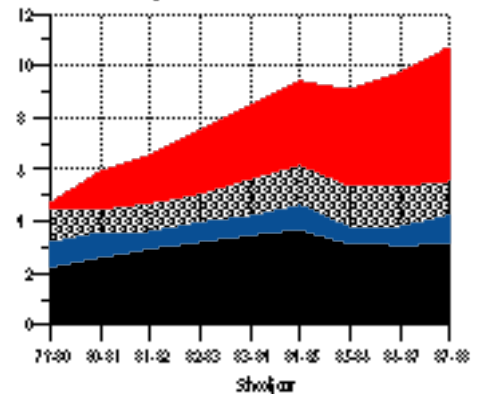
⇒ 12.245 migrantenkinderen
(2,7 % van het totaal aantal scholieren)

VERTEKENING

In 1985-1986 wordt in de grafieken een daling van het aantal vreemde leerlingen genoteerd. Deze is echter niet zozeer het gevolg van een verminderd leerlingenaantal maar van de veranderde nationaliteitswetgeving (wet Gol).

HET SECUNDAIR GEMEENTELIJK ONDERWIJS TELT HET HOOGSTE PERCENTAGE VREEMDE LEERLINGEN

% Totaal schoolbevolking

■ Vrij Gesubsidieerd Onderwijs
■ Officieel Gesubsidieerd Provinciaal Onderwijs
■ Gemeenschapsonderwijs
■ Officieel Gesubsidieerd Gemeentelijk Onderwijs

SECUNDAIR ONDERWIJS:

In absolute aantallen telde in 1987-1988 het vrij gesubsidieerd onderwijs het hoogste aantal vreemde leerlingen (10.448), gevolgd door het voormalige rijksonderwijs (4542), het officieel gesubsidieerd gemeentelijk onderwijs (2794) en het provinciaal onderwijs (657).

HET RAPPORT D'HONDT

„Je kunt niet echt spreken van consequent beleid. De maatregelen in verband met de integratie en de opvang van migrantenkinderen passen eerder in een pleisterbeleid.“

Klasse las voor u het rapport dat iedereen goed vindt maar nooit heeft gelezen. Dat is niet verwonderlijk, het rapport van Paula D'Hondt, Koninklijk Commissaris voor het Migrantenbeleid, telt immers meer dan 2000 pagina's. Nochtans is het heel leesbaar en concreet. De meeste onderwijsvoorstellen zijn rechtstreeks gericht op de dagelijkse klaspraktijk.

Het onderwijs is een belangrijke ontmoetingsplaats voor autochtone (Vlaamse) en allochtone (migranten) kinderen. Het kan dus een grote bijdrage leveren aan de integratie van migranten(kinderen) in onze samenleving.

Het onderwijs aan migranten steunt op drie grote principes : een aangepast onderwijs van het **Nederlands als «tweede» taal**, een onderwijs in de **eigen taal en cultuur** en het **interculturalisme**. Let wel, de uiteindelijke prioritaire onderwijsstaal in de Vlaamse Gemeenschap blijft het Nederlands. De drie pijlers werden vooral ontwikkeld in het kader van de experimenten rond *Elkaar Ontmoetend Onderwijs* en *Moedertaal en cultuur in het secundair onderwijs*. De zgn. *1B-variant* –een opvangklas uitsluitend voor migranten op het niveau van het eerste jaar secundair onderwijs– bleek geen groot succes en vinden we nog slechts in enkele scholen (o.a. in de *R.M.S. Burgerhout*, waar Nederlandsonkundige migrantenkinderen in een echt **taalbad** worden gedompeld; zie daarvoor ook *KLASSE* 9).

BASISONDERWIJS

De integratie moet dringend worden doorgevoerd, alleen al om de **slaagkansen** van migrantenkinderen te verhogen en hun stilaan catastrofale **schoolse achterstand** weg te werken. Het eerste Rapport *D'Hondt* van november 1989 zoekt hiervoor naar de gulden middenweg. Hoge concentraties van allochtonen in één klas zijn nadelig voor de leerprestaties van alle leerlingen. Een te grote spreiding is dan weer nadelig omdat de eigenheid van de allochtone leerlingen verloren gaat. Het Rapport pleit dan ook voor een 5 %-30 %-norm per klas : in de omgeving van migrantenconcentraties mag geen enkele school minder dan 5 % migrantenkinderen tellen én tegelijk moet men streven naar een ideale aanwezigheid van 25 à 30 % migrantenkinderen per klas. *Witte* scholen in *zwarte* wijken moeten zich aanpassen, ook in het Brusselse, waar de benedengrens zelfs moet worden opgetrokken naar 10 %.

Ook structureel moet men zich voorbereiden op de permanente aanwezigheid van migrantenkinderen. Zo zou men bij de toekenning van bijkomende middelen moeten rekening houden met genaturaliseerde migranten. Minister *Coens* heeft dit laatste trouwens reeds aangekondigd. Leraars moeten worden bijgeschoold en reeds in de lerarenopleiding moeten inzichten en technieken voor lesgeven aan een multi-etnisch samengestelde klas aan bod komen. Onderwijsmiddelen zouden trouwens ook selectief kunnen worden toegekend. Men zou m.a.w. voorrang kunnen geven aan scholen die aan bepaalde inhoudelijke en schoolpolitieke criteria voldoen. Het leerkrachtenbestand kan worden aangevuld met allochtone leraars uit de tweede generatie met een Belgisch diploma, terwijl ook de leerkrachten *Onderwijs in eigen taal en cultuur* van hun experimenteel statuut mogen worden verlost.

Positief is alleszins dat de *Commissie Onderwijs-Migranten* van de Minister van Onderwijs de meeste van deze voorstellen heeft overgenomen.

SECUNDAIR ONDERWIJS

Het tweede Rapport *D'Hondt* van mei 1990 pakt het secundair onderwijs aan. De schoolse achterstand van migrantenkinderen is hier zeer groot, vooral bij de jongens. Zo bleken in 1986-1987 reeds in het eerste jaar Secundair Katholiek Onderwijs 53 % van de jongens minstens één jaar achterstand te hebben tegenover slechts 16 % van de meisjes. In het vierde jaar bedragen deze percentages resp. 62 en 30. Anderzijds zijn vreemde leerlingen sterk **oververtegenwoordigd in het beroepsonderwijs** en ondervertegenwoordigd in het algemeen vormend en technisch onderwijs. Deze trend zet zich ook door bij de meisjes, die bovendien vaak onwettig afwezig blijven. Het probleem van het naleven van de leerplicht door de migrantenmeisjes moet trouwens apart worden aangepakt.

Prioritair is de **doorstroming** van migranten in het algemeen vormend, technisch en hoger onderwijs. Men constateert immers een kloof tussen de vereiste vaardigheden om met succes secundair onderwijs aan te vatten en de reëel aanwezige vaardigheden van migrantenleerlingen.

Ook in het Deeltijds Onderwijs zijn migranten oververtegenwoordigd (zij vormen er ruim 16 % van de leerlingen). Dit onderwijs is vooral gericht op de intrede op de arbeidsmarkt, wat voor veel migranten zeer problematisch verloopt. Daarom moet ook gezocht worden naar alternatieve tewerkstellingskansen in **leerwerkplaatsen**. □

U vindt alle onderwijsvoorstellen van het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid in twee rapporten : Integratie(beleid), een werk van lange adem (november 1989), Deel I, p. 49-51, Deel III, p. 181-222 en Voor een harmonische samenleving (mei 1990), Deel I, p. 20-30 en p. 70-74, Deel III, p. 225-263

ELKAAR ONTMOETEN IN HET BASISONDERWIJS

Hebt u ook leerlingen van vreemde nationaliteit in de klas ? Dan kunnen we u enkele suggesties doorspelen. We zetten de officiële initiatieven van het Vlaams Ministerie van Onderwijs op een rijtje. Daarvoor gingen we ook kijken bij het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid.

Het lager onderwijs kan sinds 1966 een leergang voor **aanpassing aan de onderwijsstaal** organiseren binnen het gewone lessenrooster. Deze mogelijkheid werd in 1984 opgenomen in het lestijdenpakket. Vanaf tien leerlingen kunnen maximum drie lestijden per week worden gegeven. Splitsen kan vanaf 21 leerlingen. Voorts moet een bijzondere leermeester met het diploma van onderwijzer voor deze lestijden instaan.

De leergang is uitsluitend voor **statenloze leerlingen** of **leerlingen van vreemde nationaliteit** van wie de moedertaal niet dezelfde is als de onderwijsstaal. Ook leerlingen die in ons land nog geen drie jaar lager onderwijs volgden komen in aanmerking. Wie de onderwijsstaal niet voldoende beheerst om de klasactiviteiten goed te kunnen volgen kan eveneens in deze leergang terecht.

Het begrip **beheersing van de onderwijsstaal** ligt wat moeilijk. Daardoor blijven in de dagelijkse praktijk enkel de criteria van leeftijd en nationaliteit overeind.

Vanaf het schooljaar 1985-1986 is bovendien de vernieuwde nationaliteitswetgeving van kracht worden. Hierdoor nam het aantal leerlingen dat in aanmerking komt voor de leergang jaarlijks af. In 1988-1989 werden niettemin 1583 lestijden genoteerd. Dit cijfer komt overeen met 66 voltijdse ambten.

DERTIG PROCENT

Scholen met een hoog aantal migrantenleerlingen kunnen rekenen op **bijkomende ondersteuning** in de vorm van extra personeel. Bijkomende leraars worden ingeschakeld om kleinere klasgroepen te vormen of om de taalproblemen van de leerlingen weg te werken.

Jaarlijks stelt de overheid door middel van een ministeriële omzendbrief een contingent werkloze leerkrachten aan de onderwijsnetten ter beschikking als gesubsidieerde contractuelen. Deze maatregel bestaat al sedert het schooljaar 1978-1979 en stipuleert als enige voorwaarde de **aanwezigheid van 30 procent migranten van vreemde nationaliteit in de school of vestigingsplaats**. In het schooljaar 1988-1989 werden zo 242 bijkomende voltijdse banen toegekend.

Het **Elkaar Ontmoetend Onderwijs**, kortweg E.O.O., vertrekt vanuit het multiculturele karakter van onze samenleving. Het E.O.O. wil een aangepaste opvang bieden aan migrantenkinderen via lessen in eigen taal en cultuur. Daarnaast profileert het E.O.O. zich als een onderwijs dat niet enkel migranten, maar **alle leerlingen** wil voorbereiden op een **multiculturele samenleving**. E.O.O., en in het bijzonder **multicultureel onderwijs**, betekent dat Vlaamse kinderen en kinderen van migranten samen onderwijs volgen en gericht elkaars cultuur leren kennen. Multicultureel onderwijs ontwikkelt inzichten, vaardigheden en houdingen die nodig zijn om effectief om te gaan met overeenkomsten en verschillen die voortvloeien uit de blijvende aanwezigheid van andere bevolkingsgroepen en culturen.

Een tweede principe van het E.O.O. is het **onderwijs van de eigen taal en cultuur van migrantenleerlingen**. In het E.O.O. kunnen de scholen hiervoor een beroep doen op buitenlandse leraars. Deze geven niet alleen specifieke taallessen maar ook andere vakken waarin de cultuur bepaalde varianten van de leerhoudingen naar buiten treden. Binnen de normale lestijden kunnen tot 18 lesuren per week (voor de zes klassen van het lager onderwijs) worden gegeven.

Gelet op de specifieke taalsituatie van **anderstaligen** wordt een aangepaste en efficiënte taaldidactiek ontwikkeld. Zo bestaat er **intensief onderwijs van het Nederlands als tweede taal**. Migrantleerlingen kunnen aldus een taalbeheersingsniveau bereiken dat hen in staat stelt met meer succes deel te nemen aan het onderwijs.

Momenteel werken over alle onderwijsnetten een vijftigtal scholen mee aan het project **Elkaar Ontmoetend Onderwijs**.

HET EXPERIMENT VANOP DE BANK

«Een project dat de concentratie tegengaat en de verspreiding van de ALLE onderwijzen met elkaar maakt men van het officieel en het gemeenschapsonderwijs concentratiecentra.»

Zowat gelijktijdig met de schoolbel horen we buiten de roep van de moskee. We zijn in *Waterschei*. In de Rijksmiddenschool III zitten zo'n 85 % migranten. Het is er rustig en de gebouwen zijn kraaknet, fris en modern. Wij schuiven bij op de banken.

Als mijn ouders naar de winkel moeten ga ik mee.

Ilban : «Voor mij is deze les moeilijker dan de gewone aardrijkskundes. Ik kan bijna geen Turks schrijven. Wij zijn nochtans vrij om te kiezen op welke manier we aardrijkskunde en geschiedenis krijgen. De grote meerderheid volgt het in het Nederlands maar mijn ouders vonden dat ik ook nog wat Turks zou moeten kennen. Nu vind ik het goed, hoor.»

De leraar is zeven jaar in België, was school-directeur in Turkije en heeft er 24 jaar les gegeven. Alleen tijdens de schoolvakanties kan hij zijn vrouw

In 1A maakt *Mobammed Eddib* een plaatsje vrij voor mij. Hij volgt in het experimenteel project *Nederlands als tweede taal*. De leraar legt het verschil uit tussen *rente* en *interest*, *afbetalen* en *kopen op krediet*. Maar ook termen als *integraal* en *cumulieren* worden in een betekenisvolle context aangebracht en ingeoefend. Tijdens de discussie vertellen de leerlingen honderduit over problemen thuis met geld lenen, het opduiken van de deurwaarder bij de burens enz. De leraar polst terloops naar **culturele verschillen** en de les groeit uit van woordenschat tot inzicht in budget, planning en betrouwbaarheid. In de stevige werkmapp van de leraar staat als laatste doelstelling : uit de verscheidenheid van koop- en leengedrag van de verschillende etnische groepen afleiden dat generalisering in de profilering van de groepen fout is. Klinkt moeilijk maar de leraar maakt het wáár. Hier worden veel vliegen in één klap gevangen.

Mobammed toont me trots zijn huistaak : «Ja, die heb ik helemaal zelf gemaakt. Mijn ouders kennen geen woord Nederlands. Als ze naar de winkel moeten gaat mijn zus mee.» Dan werkt hij voort. «Kent u het tegenovergestelde van *integraal* ?» vraagt hij.

TURKSE VAKKEN

In 2 V.B.S.O. beland ik naast *Ilban Hakan* en van de hele les begrijp ik geen woord. De Turkse leraar legt aan de hand van Turkse wereldkaarten de begrippen *meridiaan* en *breedtegraad* uit. Voor die **basisbegrippen** geeft hij ook het Nederlandse equivalent.

en kinderen bezoeken. «Er is veel veranderd sinds 1983», zegt hij. «Toen ging het echt moeilijk. De leerlingen verstonen me niet omdat ze thuis een dialect spreken en dan nog met weinig woorden en korte zinnen. Sinds het *Elkaar Ontmoetend Onderwijs* in de basisschool is het niveau van het Turks veel hoger en kunnen we veel meer bereiken.» Toch probeert het experiment ook de **didactiek** van de buitenlandse leraars bij te schaven. Ze zijn vaak veel verbaal gericht en leggen alles zelf uit. In Turkije is aardrijkskunde ook meer een menswetenschappelijk vak terwijl wij met exacte gegevens werken : cijfers, tekeningen en grafieken.

Ria Rector, projectcoördinator: «Daarom hebben we **minimumleerplannen** vastgelegd. Daarin staat precies welke begrippen de leerlingen absoluut moeten kennen. Of die nu geïllustreerd worden met het Scheldebekken of met de Zwarte Zee doet eigenlijk niet terzake. Maar hoe goed de buitenlandse leraars ook hun best doen, toch is het op termijn waarschijnlijk beter dat voor deze vakken leraars uit de tweede generatie opstaan.»

VAARDIGHEDEN

De directeur van de school is een tevreden man, realistisch in de dagelijkse aanpak en enthousiast over de experimentele begeleiding.

Fernand Jordens : «Wij zijn al dertig jaar een migrantenschool. Aanvankelijk hadden we vooral Italianen, nu Turken en Marokkanen. Dankzij het experiment hebben we echter minder school- en vakinhoudelijke problemen. Moeilijk blijft het contact met de **ouders**. Nu hebben we ze verplicht

om het rapport te komen afhalen en dat lukt. Maar voor de recente verkiezingen van de schoolraad daagden de Marokkanen bijvoorbeeld niet op. De Turken wel. Die zijn beter georganiseerd. In het algemeen schort het zowel leerlingen als ouders aan sociale vaardigheden. Het blijven kansarme groepen. Daarom doen we ook veel aan **studiebegeleiding**. Voor elke taak laat de leraar bijvoorbeeld in de schoolagenda noteren hoeveel tijd de leerling er voor nodig heeft. Daarnaast noteert de leerling de werkelijk bestede tijd. We hebben in elke klas ook een **leerlingenraad** opgericht. Daar leren ze samen beslissen, het woord nemen, een verslag maken maar bijvoorbeeld ook aan welke eisen een afgevaardigde van hun klas moet voldoen. Aanvankelijk kozen ze de sterkste maar nu zien ze in dat die niet altijd het beste hun belangen kan verdedigen. Integratie en participatie verlopen stap voor stap en dat moeten we allemaal nog leren.» □

DE BESLUITEN

«Inhoudelijk heeft het secundair onderwijs tot nog toe weinig of geen veranderingen ondergaan naar aanleiding van de intrede van migrantenleerlingen. Nu dringt zich echter dringend voor het geheel van het secundair onderwijs een betere afstemming op van schoolstructuren en van de inhouden op de aanwezigheid van migranten.» En nu de praktijk.

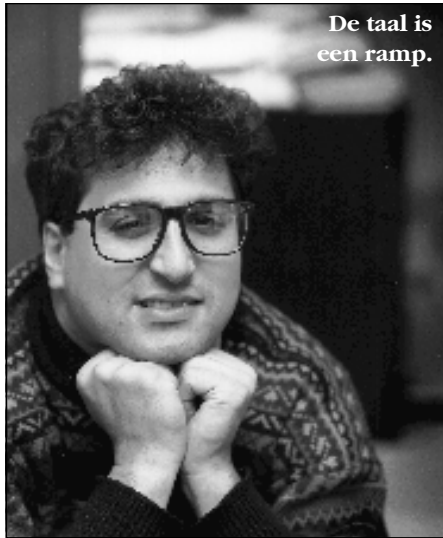
Het netoverschrijdende E.G. Pilotexperiment *Moedertaal en Cultuur in het Secundair Onderwijs* loopt nu drie jaar in negen scholen : *Technisch Instituut Sint-Agnes*, *Rijksmiddenschool en Stedelijke Middenschool in Bergerhout*; *Provinciale Technische School en Sint Barbara in Maasmechelen-Eisden*; *Stella Maris en Rijksmiddenschool III in Genk*; *Rijksmiddenschool in Beringen* en *Vrij Technisch Instituut V.I.S.O. in Gent*.

De medewerkers zijn enthousiast en er werd hard gewerkt. Het is nu de bedoeling het experiment zeker NIET te verlengen. De ideeën kunnen gewoon worden toegepast in alle secundaire scholen.

Ria Rector, coördinator: «Daarvoor is uiteraard begeleiding nodig. Het helpt niet om zomaar betere coëfficiënten aan een school toe te kennen of enkele onvoorbereide leraars nieuw materiaal in handen te stoppen. Elke school moet een schoolwerkplan voorleggen waaruit blijkt dat ze hun onderwijs effectief zullen uitbouwen op de drie pijlers. Voor intercultureel onderwijs werd echt degelijk materiaal ontwikkeld en ook voor onderwijs in eigen taal en cultuur zijn er minimumleerplannen. De scholen moeten nu een onderwijsvoorrangprogramma volgen met bijzondere aandacht voor actieve taalvaardigheid, studiebegeleiding en sociale stimulering van de migranten. Dat is werk voor een goed begeleid team.»

UIT HET GETTO

In heel Limburg vonden we in het gewone onderwijs slechts één onderwijzeres met Turkse achtergrond en één regent met Marokkaanse ouders : *Chokri Mabassine* (30). Hij is regent wetenschappen en aardrijkskunde en werkte

De taal is een ramp.

enkele jaren als tewerkgestelde werkloze in een begeleidingsproject voor migranten in *Maasmechelen*. Nu geeft hij les aan overwegend Vlaamse kinderen in *Zonhoven*, overwegend Turkse leerlingen in *Beringen* en avondschoolor Vlaamse volwassenen in *Leopoldsburg*. Hij leidt er de Humanistische Jongeren, organiseert elk jaar een groot popfestival, spreekt voortreffelijk Nederlands en is «geïntegreerd». Maar de toekomst ziet hij niet rooskleurig in.

Mabassine kwam in 1965 als vijfjarig jongetje met zijn ouders uit *Casablanca* naar *Beringen*. Het gezin telt acht kinderen maar uit zijn familie of de rest van zijn generatie behaalde bijna niemand een behoorlijk diploma. Hoe komt het dat het bij hem anders liep ?

Mabassine : «Ik had het geluk dat ik niet in een concentratieschool terecht kwam. Ik was in het atheneum de enige Marokkaan. Het tweede jaar secundair onderwijs moest ik overdoen en toen begon het V.S.O. Dat was een zegen voor mij. De leraars stonden plots dicht bij de leerlingen en voor het eerst kreeg ik het gevoel dat ik niet dommer was dan de anderen. Dat geloof in het eigen kunnen is erg belangrijk. De meeste migranten worden nergens gestimuleerd en zoeken dan valse steunpunten. Gelukkig stonden ook mijn ouders achter mij. Maar toen ik naar de universiteit wilde konden ze dat eenvoudigweg niet betalen. Ik heb daarvoor zelf een lening aangegaan maar ik slaagde niet. In het regentaat lukte het wel. Om leste kunnen geven moest ik mij laten naturaliseren. Daar wordt vaak vrij gemakkelijk over gedaan maar het duurt ruim twee jaar, is omslachtig en kost zo'n 18.000 frank.»

– **Wat is het grootste probleem voor migranten ?**

– *Mabassine* : «De taal. Het is echt een ramp wat mijn leerlingen neerschrijven. Onleesbaar gewoon. Op die manier kunnen ze hier nooit iets bereiken. Ze moeten zo snel mogelijk allemaal goed Nederlands leren. Daarvoor moeten dringend professionele programma's worden opgezet. Je lost dat niet op met goede wil van vrijwilligers en enkele extra-uurtjes. Ik heb zelf twee jaar vrijwel gratis in een begeleidingsproject gewerkt in *Maasmechelen*. We moesten daar de jongeren echt van straat opnieuw naar school krijgen, hen op korte tijd Nederlands leren, een nuttig beroep leren, werk voor hen zoeken en dan nog blijven begeleiden. Het project werkte, maar elk jaar

moesten we zeuren om het te mogen blijven doen. Zoiets steunt altijd op nepstatuten en vrijwilligerswerk. Hoe kan dat nu blijven duren ? Voor een professionele aanpak op grote schaal is er nooit geld. Ondertussen tikt de tijdbom voort met steeds meer agressie, drugs, diefstal en criminaliteit.»

– **Hoe haal je die jongeren daaruit ?**

– *Mabassine* : «Door de cirkel van het getto te doorbreken. De jongeren, ook de Vlaamse, leven in drie werelden : thuis, in de buurt en op school. Maar bij de migranten botsen die werelden fundamenteel. Thuis is er een dramatisch generatieconflict. De school hanteert een onbegrijpelijke taal en stelt weer andere waarden voorop. Alleen in de *cité* kunnen ze zichzelf zijn. De eigen groep wordt daardoor belangrijker dan al de rest. Daar gelden heel andere regels : de wet van de sterkste, solidariteit, wij tegen de anderen. In de *cité* zijn zij de baas en in zo'n getto ontwikkelen zich vreemde mechanismen. Daar moet je die kinderen uithalen : gespreid wonen, gespreid school lopen, integreren in de buurt en in de verenigingen. Dat is niet gemakkelijk maar het is de enige oplossing.»

– **Welke rol kunnen begeleiders daarin spelen ?**

– *Mabassine* : «Zij moeten die drie werelden naar elkaar toe brengen. Thuis, school en buurt moeten een geheel vormen waarin min of meer dezelfde waarden gelden. Je moet de vreemdelingen niet samen zetten en geen aparte programma's organiseren. Als de kinderen al vroeg goed Nederlands kennen zijn we al een heel eind verder. Ik geloof niet in speciale projecten die je moeten bewust maken van je «vreemd zijn in een land». Ik voel me geen Belg, geen Marokkaan en niet iets tussenin. Voel jij je Belg ? Wat is dat voor iets ? Volgens mij kan je je alleen **gelukkig** voelen of niet. Maar voor sommigen moet daaraan dringend ernstig en hard worden gewerkt.» □

«De concentratiescholen worden niet gecreëerd door een stu-wv directeur die dacht van daar leerlingen mee te winnen.»

CON-CENTRATIE!

Als uw school bijna uitsluitend migranten telt zit u in een concentratieschool. Vanaf het ogenblik dat een school meer dan vijftig procent migrantenkinderen telt, is ze flink op weg om een concentratieschool te worden. En wat moet u daarmee ? Luc Claessens geeft les in zo'n school en is co-auteur van het taalboek voor de 1 B-variant Taalsprong. Even concentreren op zeven trefwoorden.

WONEN

«Onderwijs en huisvestingsbeleid gaan samen», zegt *Luc Claessens*. «De spreiding van de migrantenkinderen over meer scholen hangt samen met de inplanting van de migrantenbevolking. Zolang er getto's blijven bestaan met de meest goedkope huurwoningen en zolang het aan de andere kant vrijwel onmogelijk is om je als migrant in een andere wijk te vestigen, zullen de migrantenkinderen natuurlijk naar de **dichtsbijzjnde** school in hun wijk gaan.»

OUDERS

In het kleuter- en het lager onderwijs dient een aangepast onderwijs te worden gegeven dat rekening houdt met de beginsituatie van de kinderen. Pas dan zullen de migrantenkinderen in de eerste jaren van het secundair onderwijs op niveau zijn. Momenteel lopen er begeleidingsprojecten voor vreemde moeders. Ze leren hoe ze hun **kleuters** bepaalde schoolattitudes meegeven. In Noordafrikaanse landen is het immers geen gewoonte om jonge kinderen naar de kleuterschool te sturen. Ouders moeten dus om te beginnen de culturele boodschappen van het gastland kunnen overbrengen. Zoniet begint de accumulatie van de leerachterstand al van in de kleuterschool.

INTEGRATIE

Hulpverlening *Mohamed Chakkar* : «Een Belg die in Marokko gaat wonen hoeft zich niet in het lichtbruin te laten overspuiten. Nog minder wordt van hem verwacht dat hij de moskee bezoekt. Wat verlangt men in België van de migrant ? Dat hij een lichtblanke Belg wordt ! De integratie zou van beide kanten moeten komen. Integratie is alvast een betere term dan assimilatie. Je eigen cultuur helemaal verloochenen kun je trouwens psychisch niet waarmaken. Ik vind dat de tweede generatie zich goed heeft **aangepast**. Alleen krijgt ze haar plaats niet. De jongeren spreken Nederlands, leven in een Belgische culturomgeving, denken op den duur als Belg. Waarom willen ze uitgaan ? Ze willen zich vermaken zoals hun Belgische leeftijdsgenoten. Ze namen de plaatselijke gewoonten over. Dit zijn allemaal elementen van de integratie die ze misschien niet ten volle beseffen. Van integratie is in een getto natuurlijk geen sprake. Maar kijk naar de migranten die tussen de Belgen wonen. Die families zijn voor het grootste deel geïntegreerd. Dit bewijst dat een huisvestingsbeleid de integratie zou kunnen bevorderen.»

INTERCULTURALISME

We zitten nog overwegend met **monoculturele leerplannen** die sterk gericht zijn op een bepaalde maatschappelijke klasse. Het cultuurbeeld uit de huidige schoolboeken is niet uitwisselbaar met de thuiscultuur van de migranten. In het raam van het interculturalisme zal men de leerstof moeten aanpassen.

NEDERLANDS

Luc Claessens denkt dat we moeilijk de studies van de professoren daarrond naast ons kunnen neerleggen. Een kind kan geen communicatief hoogstaande taal ontwikkelen als het de basisbegrippen van zijn moedertaal niet beheerst. Volgens *Claessens* moet men in het basisonderwijs de **moedertaal** van het kind respecteren. Of dit in de huidige vorm moet is een andere vraag.

NEVENINSTROMERS

De zogeheten neveninstromers zijn migrantenleerlingen die in het raam van de gezinshereniging pas op latere leeftijd naar België komen. Zij hebben behoefte aan een **taalbad** in een opvangschool.

Luc Claessens : «We vertrekken van de veronderstelling dat migrantenkinderen in de lagere

school ook onderwijs van de eigen taal en cultuur krijgen. Voor wie later naar België komt is dit onderwijs in de eigen taal veelal ongepast. Wanneer ze niet kunnen schrijven heeft het weinig zin hen dit nog bij te brengen in de moedertaal. Welk nut heeft het deze kinderen Arabisch te leren ? Voor de Berbers is dit overigens hun moedertaal niet. Tal van Marokkanen leerden bovendien al Frans. Met het aanleren van drie vreemde talen, Arabisch, Frans én Nederlands, belast je zelfs de meest superieure breinen. Ditsluit evenwel de **culturele lessen**, of het interculturalisme, niet uit.

Een opvangschool moet instaan voor de tijdelijke opvang van de neveninstromers. Hier worden de leerlingen zo snel mogelijk op niveau gebracht zodat ze nadien naar een andere school kunnen. Daar kunnen ze in een niet-concentratiesituatie hun schoolloopbaan voortzetten.

Dergelijke strategie is in stedelijke gebieden

haalbaar. Hierdoor zouden de concentratiescholen kunnen worden afgebouwd.»

SPREIDING

Tot nu toe is er geen enkel bewijs geleverd dat een gedwongen spreiding via bijvoorbeeld autobusvervoer de integratie van de migrantenkinderen vergroot. Nochtans vinden migrantenouders dat er in een concentratieschool te weinig Nederlands wordt gesproken. Over één zaak is men het intussen eens. Hoge concentraties (+ 80 %) van allochtonen, etnische minderheden of migranten zijn nadelig voor de **leerprestaties** van alle leerlingen. Intussen zijn er ook aanwijzingen dat een doorgedreven spreiding eveneens nadelig zou zijn omdat de eigenheid van de leerlingen dan dreigt uit het oog te worden verloren.

In alle geval moet voortaan met klem worden geïnterced tegen *witte* scholen in *zwarte* wijken, die een toonbeeld zijn van structurele discriminatie. □

DE TAAL VAN DE SCHOOL

Sommige migranten kunnen zich op straat of op de speelplaats behoorlijk uit de slag trekken in het Nederlands. Maar in de klas loopt het fout. Hoe komt dat ? De school hanteert een eigen taaltje dat ver van de concrete leefwereld staat (ook voor Vlaamse kinderen). Bovendien spelen culturele verschillen soms een heel eigenaardige rol.

Nora Bogaert (Prikbord) : «Naar aanleiding van het E.G.-pilotexperiment *Moedertaal en Cultuur* in het Secundair Onderwijs heeft de Katholieke Universiteit Brabant (Tilburg) een onderzoek gedaan naar de taalvaardigheid van de eerstejaarsstudenten van de acht betrokken scholen. Daarbij werden niet alleen de Turkse en Italiaanse kinderen (en die van andere aanwezige etnische groepen) getest, maar ook de **Belgische**. Een onderdeel van de taalvaardigheidstoets bestond uit een **woordenschat**, samengesteld uit termen die door de leerkrachten geselecteerd werden uit handboeken aardrijkskunde en maatschappelijke vorming. Op deze toets scoorden de Belgische leerlingen gemiddeld niet fenomenaal veel hoger dan bijvoorbeeld de Turkse en Italiaanse : voor de Belgen is de gemiddelde score 11 op 25, voor de Turken en de Italianen respectievelijk 7,2 en 9,2. En het ging in de test niet eens om echt technische, vakspecifieke woorden, maar om meer algemene moeilijke woorden waarmee kinderen in de schoolcontext geconfronteerd worden, als *materialen*, *klasseren*, *aanmerkelijk*, *overwegend*, *overheersen*, *vluchtig*, *bij benadering en terrein*.»

VREEMD ?

Bogaert : «In Turkije en de Arabische wereld wordt het individu niet verondersteld persoonlijke opvattingen te vertolken. De collectieve opinie primeert er en die wordt meestal bepaald door het oudste of meest gerespecteerde lid van de groep. Een **verschil van mening** wordt dan ook opgevat als een aanval op de groep en kan niet langs verbale weg beslecht worden. Uitdrukkingen om een persoonlijke mening weer te geven zijn in deze talen dan ook niet voorhanden. Anderzijds

zal in een groep waar de nodige hiërarchie nog niet is vastgelegd (bijvoorbeeld in een nieuwe klasgroep) het individu weigeren in te gaan op een vraag naar zijn mening.

In vele Derde-Wereld-landen heeft het geschreven woord een heel ander statuut dan in het Westen. Geschreven teksten worden er beschouwd als onaards, magisch, als door de goden gegeven : zij kunnen dus ook **niet aan analyse of kritiek onderworpen** worden. Memoriatie en recitering zijn er de enige mogelijke bestemmingen voor. Bovendien hebben alle beweringen waaruit de tekst bestaat (in het bijzonder in de Islam-landen) een even hoge graad van belangrijkheid en wordt een tekst dus niet opgevat als een compositie met logische en hiërarchische ordening.

Dit soort wetenswaardigheden met betrekking tot de school- en klascultuur zijn van essentieel belang voor al wie onderwijs geeft aan andere etnische groepen. Bepaalde **gewoonten uit de thuiscultuur** zouden het efficiënt meedraaien in de klas voor migrantenleerlingen best wel eens kunnen bemoeilijken. Voor hen is de aanpassing aan de school geen kwestie van gewoon wat regels bij te leren. Het aanpassingsproces is voor hen veel ingrijpender dan voor de andere kinderen, ingrijpender zelfs dan voor andere zogenaamde achterstandskinderen.

Het zou dan ook zeer zinvol zijn migrantenleerlingen wat beter voor te bereiden op de taalgedragsnormen die gelden in school en klas. Daarvoor is natuurlijk inzicht nodig in hoe taal functioneert in de schoolomgeving en dat inzicht is nog niet volledig voorhanden. Het moet bovendien nog vertaald worden in aangepaste didactische praktijken.» □

VOOR HET TE LAAT IS

De Aktiegroep Kritisch Onderwijs stelt in haar **verslagboek** over concentratiescholen dat er een schrijnend gebrek is aan overleg tussen de beleidsmakers en de mensen die het elke dag opnieuw, mét de kinderen, proberen waar te maken in moeilijke omstandigheden. Volgens hen is er geen coherent en globaal onderwijsbeleid naar kansarmen en migrantenkinderen toe.

Marc Verlot, ex-medewerker aan het Wetenschappelijk Documentatiecentrum voor Etnische Minderheden van de K.U.L. en vertegenwoordiger van het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid : «Meer dan eens blijkt dat de meeste scholen slechts maatregelen nemen, als het eigenlijk al te laat is, of op het ogenblik dat ze met een vrij hoog percentage migranten geconfronteerd worden. De intentie, de politiek die een school voert, is van even groot belang voor de toepassing van de beleidsmaatregelen.»

Het verslagboek besluit met een eisenbundel vol beleidsvoorstellen. Dit boek is een aanrader voor wie dagelijks in een concentratieschool werkt maar ook voor wie met dit fenomeen minder vertrouwd is. Het bevat een verzameling standpunten, ideeën en gegevens, geformuleerd door deskundigen en veldwerkers met praktijkervaring.

– Concentratiescholen – verslagboek – Aktiegroep Kritisch Onderwijs v.z.w. (A.K.O.) – Pacificatiestraat 34 – 2000 Antwerpen – ☎ 02-232 71 95 – Rekeningnr. 001-2500845-51 – 200 frank

DE FOYER

Het Onthaalcentrum Foyer in Brussel begeleidt biculturele onderwijsprojecten voor de migrantenkinderen.

Of hoe stap je van onderwijs in de eigen taal en cultuur naar echt elkaar ontmoetend onderwijs ?

In de verschillende onderwijsnetten van de Brusselse Nederlandstalige basisscholen lopen momenteel negen biculturele projecten : drie Turkse, een Marokkaans-Arabisch, drie Italiaanse, een Spaans en een Aramees.

Elk project steunt telkens op vaste pijlers, met name het onderwijs in de eigen taal en cultuur, het Nederlands als tweede taal, de samenwerking met de ouders en de buitenschoolse activiteiten.

Elk project kan in de concrete uitwerking van school tot school verschillen.

– *Hilde De Smedt* : «De eigen taal en cultuur nemen een belangrijke plaats in. Per school werken we slechts rond één nationaliteit. In de kleuterklassen nemen de activiteiten in de eigen taal en cultuur de helft van de tijd in beslag. In de eerste klas gebeurt het lezen en schrijven in de taal van herkomst. Intussen maken we de leerlingen toch langzaam vertrouwd met het Nederlands, niet alleen als cultuurtaal maar vooral als levende communicatietaal. In de latere klassen integreren we systematischer de kinderen in het Nederlandstalig curriculum. Gelet op hun toekomstkansen in Brussel hechten we veel belang aan een degelijke kennis van het Nederlands maar ook van het Frans. Via de eigen taal willen we aanvankelijk een **identificatieproces** mogelijk maken. Dit kan niet positief verlopen als je de kinderen in een minderwaardige positie zet door ze te laten werken in een taal die de hunne niet is. In afwachting dat ze het Nederlands voldoende beheersen mogen de leerlingen alles in hun eigen taal uitleggen. Zo vermijden we dat ze een leerachterstand oplopen.

Leerkrachten van de ambassade geven de lesuren eigen taal. De Foyer begeleidt ze. Wij hebben daarenboven een beperkt budget om zelf mensen aan te werven als de ambassades geen

leerkrachten ter beschikking kunnen stellen. Daar bijvoorbeeld het kleuteronderwijs in Marokko niet is uitgebouwd, kunnen we via de ambassade geen kleuterleidsters bekomen.

In alle betrokken scholen bouwen we

overlegstructuren uit, zodat de leerkrachten met elkaar kunnen overleggen en afspraken maken. De Turkse leerkracht moet het bijvoorbeeld over dezelfde leerinhouden hebben als de Vlaamse titularis.

TAALACTIVERING

Als tweede pijler hebben we het Nederlands als tweede taal. Hier gaat de aandacht naar **alle** kinderen die het Nederlands niet als moedertaal spreken. Ook niet-biculturele scholen kunnen hiervoor op onze begeleiding rekenen, zij het dan uitsluitend voor dit aspect. De scholen kunnen overigens via deze weg later instappen in een volledig begeleid bicultureel project. Soms doen scholen die het niet meer zien zitten een beroep op ons. De leerkrachten hebben er eerst met de beste wil gewerkt

aan de opvang van een steeds groeiend aantal migrantenkinderen. Maar de middelen ontbraken, in echte concentratiescholen daalde het niveau, de frustraties stapelden zich op. Wij kunnen uiteraard geen pasklare oplossingen bieden. Bicultureel onderwijs is geen medicijn. Het schoolteam mag zijn laatste veerkracht niet hebben opgebruikt, want een begeleide structuur opbouwen voor de opvang van migrantenkinderen vraagt veel inzet. We geven de leerkrachten geen vis, we leren ze hoe ze zelf kunnen vissen door ze suggesties mee te geven. We werken zoveel mogelijk naar de leerkrachten toe zodat ze nadien zelf de problemen kunnen aanpakken.»

Voor wie met migrantenkinderen in de klas werkt zijn er helaas nog geen kant en klare lespakketten. Sommige boeken vragen begeleiding. Gaat het overigens nog op te spreken over een leerplan **moedertaal** als de klas bevolkt is met migrantenkinderen ?

De Foyer suggereert een nauwere samenwerking tussen de leerplanopstellers, de leerkrachten in concentratiegebieden en de organisaties die in de loop van de jaren ter zake heel wat ervaring hebben opgebouwd. □

«Ook bij de migrantenkinderen wordt veiligheid toegevoegd. Plots stapte er een meisje uit en sloegen het meisje naar het ziekenhuis mee. Het meisje werd bewusteloos. Onze migranten jongeren al gebracht. Intussen hebben onze migranten jongeren al gezegd dat dit hen geen tweede keer zal overkomen. Ze escaloteert het geweld van beide kanten.»

SCHOOL ZONDER RACISME

Aan sommige schoolpoorten hangt naast het bordje «Sportieve school» nu ook een bordje «School zonder racisme». Waar komt dat vandaan ?

School zonder racisme is een pluralistische beweging over alle netten en niveaus heen. Het is een nationale werkgroep van de v.z.w. *Jongeren tegen racisme*, een erkend *Netwerk-project* en het wordt ondersteund door *Welzijnszorg*.

Tony Fonteyne : «Wij geven de titel aan een school waar minstens 60 procent van de schoolbewoners zich uitsprekt voor een school waar discriminatie en racistische uitspraken worden verboden en waar anti-racistische initiatieven worden genomen. In zo'n school wordt correcte informatie over migranten gegeven en kunnen Belgen en migranten elkaar in vriendschap ontmoeten.

Veel scholen voelen onze actie nog aan als een bedreiging. Ze stellen dat er bij hen geen problemen zijn. Het thema is daar gewoon **niet bespreekbaar** uit angst voor reacties van de buitenwereld. Wij willen dat bespreekbaar maken

in de lessen, in een gesprek of een project.

Meestal nemen leerlingen daarvoor het initiatief. Leraars en directies volgen maar schoorvoetend. Toch lukt de actie alleen met een permanente werkgroep van

scholieren en leerkrachten.»

De werkgroep heeft afdelingen in *Mechelen, Antwerpen, Geel, Sint-Niklaas, Gent, Hasselt, Leuven* en *Brussel*. U kunt de uitgebreide Visietekst van de werkgroep aanvragen of een proefnummer van hun tweemaandelijks tijdschrift *KLASGENOTEN*. Dat zal vooral jongeren aanspreken. Een abonnement kost 150 frank. □

School zonder racisme – *Vlotstraat 24 – 9000 Gent* – ☎ 091-33 31 85

DE BEMIDDELAAR

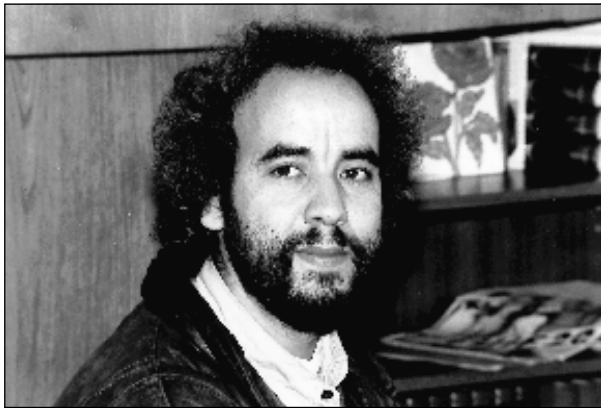
De tweede generatie migranten zit knel tussen twee culturen. Ofwel wordt ze geplet, ofwel valt ze er tussenuit. Bij deze jongeren verloopt de identiteitscrisis chaotischer dan bij hun Belgische leeftijdsgenoten. Hun generatie dreigt verloren te gaan. Wat kan een Marokkaanse hulpkracht hieraan doen ?

Mohamed Chakkar woont al vierentwintig jaar in ons land. Hij is elektricien. Eerst werkte hij in een privé-bedrijf. Maar tien jaar geleden vroeg de directeur van de toenmalige Rijksmidschool van Borgerhout hem of hij tolk wilde worden. Hoewel hij het moest stellen met een nepstatuut, stemde hij toe. Daar hij geen pedagogische opleiding genoot, bracht een leraar hem gedurende twee jaar de knepen van het vak bij. Eerst stond hij samen met een Belgische leerkracht in de klas. Nadien gaf hij les aan een eigen groepje analfabeten van verschillende nationaliteiten. Zijn specifiek terrein is de *1 B-Variant*. Dit is de klas voor leerlingen die het Nederlands niet of onvoldoende beheersen.

– Chakkar: «Ik pas mijn didactiek aan. Voor de Marokkaanse jongeren is het een voordeel dat ikzelf nog de culturele achtergrond heb. Daardoor heb ik een nauwer contact met hen. Als ik hen Nederlands leer vertaal ik eigenlijk niet. Via het Marokkaans verpak ik het Nederlands in een vorm die ze ook in hun eigen taal kunnen ervaren. We vervoegen telkens zowel in het Nederlands als in het Marokkaans. In tegenstelling echter met de vrij vaste structuur van het Nederlands wordt in het Marokkaans elk werkwoord anders vervoegd. Maar je kunt de leerlingen een aantal truuksjes aan de hand doen waarmee ze sneller de taalverschillen begrijpen, zonder dat je echt letterlijk hoeft te vertalen. Ik vertrek altijd vanuit hun culturele achtergrond en hun moedertaal. Op het ogenblik moet ik echter verschillende nationaliteiten opvangen. Gelukkig spreek ik naast Nederlands en Marokkaans, ook nog Berbers, Spaans, Frans en Engels.»

BEMIDDELEN

«Ik zie het niet alle dagen zitten. Naast mijn taak als hulpkracht ben ik ook tolk en ombudsman. **Bemiddelaar** is een beter woord. Ik help de Marokkaanse ouders met het invullen van allerlei papieren. Daarnaast bemiddel ik tussen ouders en school. Gemiddeld besteed ik drie kwartier aan een onderhoud met een vader. Vaders komen klagen dat hun kinderen thuis wegblijven. Of er is een conflict gerezen tussen een leerkracht en een leerling. Vooral het wegblijven van de school pak ik grondig aan. Ik leg aan de

Er gaat bij ons op school veel positieve energie naar de migrantenjongeren. Ook al zien we het soms niet meer zitten.»

vader uit wat de gevolgen zijn van onwettige afwezigheden. We stellen ons ook niet tevreden met een doktersbriefje. We trachten het probleem preventief aan te pakken. Vroeger spijbelden hele klassen. Nu zijn er nog slechts een viertal spijbelaars die het niet afleren.

Ik begeleid de ouders in het opvoedingsproces. Vaak moet ik herhalen dat slaag geven niet hoeft en dat praten in veel gevallen beter is. Als ze vooraf aan hun kinderen niet duidelijk zeggen wat ze bedoelen met bepaalde maatregelen en als ze telkens klappen verkopen als er iets verkeerd gaat, verscherpt dit alleen maar het conflict tussen de ouders en de kinderen. Soms komt een vader vragen zijn zoon te interneren!

ONBEGRIIP

«Vroeger konden we een beroep doen op een goed draaiend P.M.S.-centrum om onze werking te ondersteunen. Maar door bezuinigingen en reffectaties is de samenwerking stil gevallen. Zulke werking vereist immers een continuïteit. Als om het half jaar de gezichten wisselen kun je geen **vertrouwensfiguur** creëren.

Momenteel sta ik er dus alleen voor. Laatst wilde een groep ouders de directeur dringend spreken. De ouders beweerden dat de school te weinig initiatieven nam om de kinderen te beschermen. Dit gebeurde nadat één van onze leerlingen was aangerand buiten de school. Ik moet deze mensen dan voorlichten over de gewoonten in België. Ik moet ze vertellen dat voor de veiligheid buiten de school andere mensen instaan en dat de directeur geen eisen kan stellen aan de politiecommissaris. De meeste ouders weten duidelijk niet tot wie zich te richten. Ze denken dat de directeur almachtig is. In Marokko zijn de schooldirecteur en de politiecommissaris immers veelal samenwerkende machten. Vandaar het onbegrip in de culturele verschillen.»

Hulpkracht Chakkar geeft 24 uur les.

Hierbij wil hij het liefst niet worden gestoord. Wanneer bemiddelt hij dan ? In zijn vrije tijd, buiten de uren ! Hij heeft een GECO-contract. Voor zijn belangeloze inzet wordt hij bijgevolg zowat 10.000 frank minder betaald dan de collega's. Daarom wil Chakkar voor de buitenlandse hulpkracht een **volwaardig statuut** en een erkenning van het werk. Hiermee zouden alvast makkelijker hulpkrachten aangetrokken kunnen worden. Nu worden Marokkanen die behoorlijk Nederlands praten liever niet in het onderwijs tewerkgesteld. In het bedrijfsleven kunnen ze immers meer verdienen. En als ze werkloos zijn is de schamele vergoeding van 24.000 frank voor het schoolwerk slechts een paar duizendjes meer dan de werkloosheidsvergoeding. □

IN HET VIZIER

PRIKBORD

□ Elk trimester verschijnt *PRIKBORD*, het tijdschrift voor onderwijs aan migranten in Vlaanderen. Het blad publiceert degelijke artikels en bijzonder bruikbaar materiaal : onderzoek, interviews, didactiek, recente publicaties enz. Midden in het blad zit een bijlage met de nieuwsbrief van het E.G.-pilotexperiment *Moedertaal en Cultuur in het secundair onderwijs*.

Al wie er interesse voor heeft krijgt het blad gratis toegestuurd.

Geef een seintje aan het Pedagogisch Didactisch Centrum voor Migrantanten – Thonissenlaan 17-19 – 3500 Hasselt – ☎ 011-22 67 11 toestel 496

ONBEKEND, ONBEMIND

□ Het Gemeenschapsonderwijs publiceert nog een afzonderlijk tijdschriftje : *Onbekend, onbemand* over onderwijs voor migranten. Leerkrachten kunnen een gratis abonnement krijgen en scholen ontvangen op eenvoudige aanvraag telkens zelfs (maximum) twintig gratis exemplaren.

Bel ofschrijf: R.P.C. (Elkaar Ontmoetend Onderwijs) – Ooievaarsnest 3 – 9219 Gent – ☎ 091-31 38 28

UIT NEDERLAND

□ Het zeer overzichtelijk losbladig systeem O.I.P. geeft degelijke en uitgebreide informatie over alle nieuwe uitgaven i.v.m. Onderwijs in Inter-ethnisch Perspectief. Ook Vlaamse, Duitse, Franse en Engelse uitgaven komen er in aan bod.

Inlichtingen : Katholiek Pedagogisch Centrum – Postbus 482 – 5201 AL 's-Hertogenbosch – ☎ 073-215435

□ Het Nederlands Centrum Buitenlanders geeft ook een catalogus uit van alle uitgaven over migranten. Die wordt twee maal per jaar geactualiseerd.

Inlichtingen : N.C.B. – Postbus 638 – 3500 AP Utrecht – ☎ 030-33 45 31

Op 16 juni 1989 installeerde de Minister van Onderwijs de Commissie Onderwijs-Migranten om de continuïteit van de ontwikkelingen m.b.t. onderwijs aan migranten te verzekeren door overleg en door het adviseren van beleidsopties. In december '90 bracht de Commissie een opmerkelijk advies uit, waarin ook definitievere en lange termijnregelingen werden opgenomen.

Alle leerlingen moeten leren samen leven en werken.

De Commissie Onderwijs-Migranten is samengesteld uit vertegenwoordigers van de inrichtende machten, de administratie, het kabinet, de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten, de vakbonden, de migrantengemeenschappen, de Vlaamse Hoge Raad voor Migranten, het Koninklijk Commissariaat voor de Migranten en de oudverenigingen. Ze heeft zes werkgroepen geïnstalleerd, bestaande uit leden van de overleggroep en uit externe deskundigen : resp. voor basisonderwijs, secundair onderwijs, buitengewoon onderwijs, begeleiding en P.M.S.-centra, vormgeving onderwijs eigen taal en cultuur en vormgeving intercultureel onderwijs.

De Commissie, en het advies van december 1990, formuleert een beleid dat rust op drie pijlers : *Intercultureel onderwijs* (I.C.O.); om bij de jongeren een interculturele houding op te bouwen), *Onderwijs eigen taal en cultuur* (O.E.T.C.; om het ontwikkelen van een eigen etnisch-culturele identiteit mogelijk te maken) en *Onderwijsvoorrang* (om de schoolse achterstand en achterstelling aan te pakken). Onderwijs moet hierbij uitgaan van het feit dat de aanwezigheid van migranten een feitelijk gegeven is. Dat heeft consequenties voor het onderwijs aan migranten, maar ook voor het onderwijs aan alle leerlingen, die moeten leren samen leven en werken.

ONDERWIJSVOORRANG

Het Intercultureel onderwijs richt zich dus naar alle leerlingen, waar het O.E.T.C. zich specifiek richt naar etnische minderheden. De doelgroep voor Onderwijsvoorrang wordt bepaald aan de hand van het opleidingsniveau of het beroep van de ouders en uiteraard ook de etnische herkomst.

De werkvelden voor Onderwijsvoorrang worden in bijgaand schema verduidelijkt. Twee posities zijn daarin belangrijk voor migrantenkinderen : de *positie van achterstand* en de *etnische positie*. *Achterstelling* is wat op school gebeurt en achterstand creëert. Het onderwijs moet meer rekening houden met specifieke leerlingkenmerken zoals taal en sociaal-culturele achtergrond. *Achterstandsverwerving* ontstaat binnen de eigen familie en gemeenschap. Om tot optimale participatie te komen moet men dus de handelingsbekwaamheid van de ouders t.o.v. de school bevorderen. *Categorisering* duidt aan hoe de school omgaat met het anders-zijn van leerlingen uit de doelgroep. *Groepsvorming* ten slotte betreft

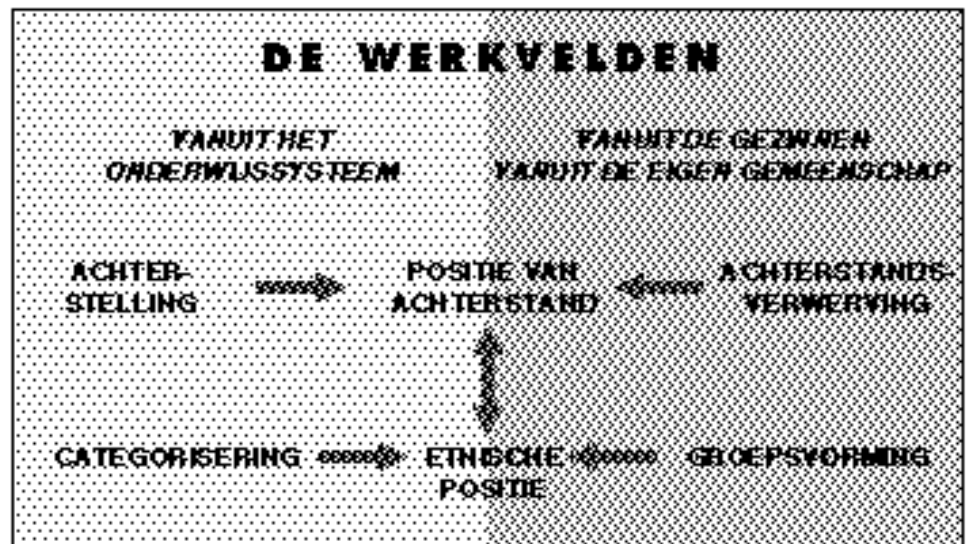
HANDELINGSPLAN

De toewijzing van extra-omkadering en extra middelen zal echter niet meer automatisch

gebeuren op basis van kwantitatieve gegevens. De school moet een **handelingsplan** indienen, waarbij zij aangeeft hoe zij de extra middelen gaat gebruiken. Dit handelingsplan moet ook vermelden welke samenwerkingsverbanden de school aangaat met andere scholen (o.a. rond deconcentratie) en met de socio-educatieve sector van het welzijnswerk (ter bestrijding van de onderwijsachterstand). Daarenboven ligt het voor de hand dat elke school die Onderwijsvoorrang naar migranten hanteert, ook O.E.T.C. en I.C.O. als werkvelden in het handelingsplan opneemt.

De beoordeling m.b.t. het in aanmerking komen voor extra-omkadering gebeurt door de administratie, op basis van formele criteria. De inspectie zal toezicht houden op de aanwending van deze extra middelen. De begeleiding gebeurt door de netten. □

Commissie Onderwijs-Migranten – Secretariaat – Koningsstraat 138 – Kantoor 425 – 1000 Brussel – ℳ 02-211 45 48 – Voor het basisonderwijs : Frank Dormans – Kantoor 416 – ℳ 02-211 44 90 – Voor het secundair onderwijs : Willem Volckaert – Kantoor 203 – ℳ 02-211 44 23

U STAAT NIET ALLEEN

Er zijn heel wat centra en groepen die voor literatuur, leermiddelen, hulp, ideeën en begeleiding kunnen zorgen. De *Werkgroep Mundiale Vorming* (Vlasfabriekstraat 11 - 1060 Brussel - ☎ 02-539 26 20) heeft voor u een knappe brochure *«Opvoeden tot multi-cultureel samenleven»*. Zij zetten ook interessante adressen op een rijtje.

Centrum Buitenlandse Werknemers (C.B.W.) - Provinciale Materialenbank - Van Daelstraat 32 - 2200 Borgerhout - ☎ 03-235 34 06

Leermiddelen en achtergrondinformatie voor onderwijs aan migranten (kinderen en volwassenen) en voor lessen rond racisme en vooroordelen.

De Poort-Beraber - Materialenbank - Sleepstraat 87 - 9000 Gent - ☎ 091-23 02 54

Achtergrondinformatie, tijdschriften en audiovisueel materiaal. Gespecialiseerd in taallesmateriaal Nederlands voor volwassenen (migranten en vluchtelingen) er is ook taallesmateriaal voor kinderen.

Educatief Centrum - Kinderwereldatelier - Rolwagenstraat 73 - 2018 Antwerpen - ☎ 03-235 20 76

Deze gespecialiseerde onderwijsdienst biedt navormingsprogramma's aan voor leerkrachten van het vrij kleuter, lager, secundair en pedagogisch hoger onderwijs. Er worden sessies georganiseerd over de beeldvorming over andere culturen, over organisaties en hun lesmateriaal, over intercultureel onderwijs en mondiale vorming, over organisatievorm enz.

Foyer - Werkhuizenstraat 25 - 1080 Brussel - ☎ 02-426 74 96

Projecten, bibliotheek, video's enz. Een klasbezoek aan Foyer of een spreker van Foyer op school is mogelijk.

Intercultureel Project - Projectcentrum - Europalaan 33 - 3600 Genk - ☎ 011-35 79 15
Achtergrondinformatie, lesmaterialen voor het basisonderwijs en audiovisueel materiaal.

Internationaal Ontmoetingscentrum (I.O.C.) - Rondpuntlaan 25 - 3600 Genk - ☎ 011-25 55 78
Dit centrum kan rond de meest uiteenlopende onderwerpen i.v.m. migranten (onderwijs, tewerkstelling, gezondheidszorg, hulpverlening, juridisch instituut, stemrecht, vrouwen, islam,...) lezingen en spreekbeurten geven. Het kan ook contacten met migrantenjongeren organiseren en begeleiden.

Migranten Sociaal Cultureel Treffpunt (M.I.K.S.T.) - Mechelsestraat 9 - 1800 Vilvoorde - ☎ 02-251 10 33

M.I.K.S.T. is bereid om in klas- of groepsverband

een informatieve uiteenzetting te geven over thema's i.v.m. migranten in Vlaanderen. Men wil ook deelnemen aan een discussie of panelgesprek. Het is ook mogelijk een bezoek te brengen aan de migrantenvrouwen- en -meisjeswerking Casa Blanca.

Provinciale Materialenbank - Afdeling Mechelen - Wollenmarkt 21 - 2800 Mechelen - ☎ 015-20 64 83

Tijdschriften en lesmateriaal voor kinderen.

Provinciale Ontbaaldienst voor Gastarbeiders (P.O.G.) - Thonissenlaan 17 - 3500 Hasselt - ☎ 011-22 29 86

Achtergrondinformatie, lesmaterialen voor kinderen en volwassenen, tijdschriften en audiovisueel materiaal.

Tweede generatie - Provinciaal Overleg Migrantenjeugdwerk - Rondpuntlaan 25 - 3600 Genk - ☎ 011-35 67 14

Deze overlegstructuur van alle migrantenjongerenwerkingen in Limburg organiseert uitwisselingsprojecten voor scholen, jeugdhuisen, jeugdbewegingen enz. om jongeren de kans te geven kennis te maken met andere culturen, waarden en normen. Het ervaringsprogramma is bruikbaar vanaf 12 jaar, duurt minimum één uur en kan uitgebouwd worden tot een gehele namiddag. Verder zijn er fototentoonstelling, een diareeks en verschillende videobanden over migranten en racisme.

Vlaams Overlegcomité Migratie (V.O.C.O.M.) - Poststraat 156 - 1030 Brussel - ☎ 02-217 11 14

Achtergrondinformatie, lesmateriaal en audiovisuele middelen.

Wetenschappelijk Documentatiecentrum Etnische Minderheden (W.E.D.E.M.) - Blijde Inkomststraat 7 - 3000 Leuven - ☎ 016-28 53 99

Dit centrum doet beleidsvoorbereidend- en tweedelijns werk vooral over onderwijs en arbeid.

Dit concretiseert zich in twee functies : een bibliotheek- en een verwerkingsfunctie. Het verzamelt theoretische studies, onderzoeksrapporten, overheidsdocumenten, projectevaluaties, statistieken enz. □

Ministerie van Onderwijs - Bestuur Basisonderwijs - Mevrouw Wyns-Wouters - Koningsstraat 138 - 4de verdieping - 1000 Brussel - ☎ 02-211 45 24

Ministerie van Onderwijs - Bestuur Secundair Onderwijs - de heer Volckaert - Koningsstraat 138 - 2de verdieping - 1000 Brussel - ☎ 02-211 44 23

VRAAG OOK DE BROCHURE

«Onderwijsvoorzieningen voor migrantenkinderen in het Nederlandstalig onderwijs»

*Dienst Informatie en Documentatie
Ministerie van Onderwijs*

*Koningsstraat 150
1000 Brussel
☎ 02-210 54 00*

ZIE JE WEL
IK KAN HET NIET!

Cooreman en Van den Bosch leiden een eigen schooltje voor begaafde kinderen met leerproblemen : Eureka !

Voor wie minder begaafd is kan wel een oplossing worden gevonden in een aangepaste school. Het ligt daarentegen heel wat moeilijker een oplossing te vinden voor normaal begaafden. Veelal zitten ze niet op hun plaats in het beroepsopleiding. De ontgoocheling is groot voor wie intellectueel is aangelegd maar door allerlei leerproblemen (o.a. dyslexie) keer op keer faalt en in een lager onderwijsniveau terecht komt.

– *Van den Bosch* : Hoe begaafder, hoe groter de faalangst, maar ook hoe groter de weezin om te falen. Komt daarbij nog de enorme druk van thuis. «Als hij wil kan hij, maar hij is lui», zeggen ze daar. En wellicht begonnen de problemen al in de eerste klas van de lagere school waar ze echter niet werden opgemerkt.

–Waarom begint het pas in het secundair grondig fout te lopen ?

– *Cooreman* : De moeilijkheden vallen op als de leerstof theoretischer wordt. Het kind kan zich dan niet meer redden met wat het in de klas heeft gehoord. Het heeft daarenboven last om afgebakende begrippen letterlijk op papier te zetten. Nochtans had deze leerling in het lager onderwijs goede cijfers. De ouders merkten alleen op dat hun kind eigenlijk niet graag naar school ging. Ik ontdek dan vaak een dyslexie die op school amper merkbaar was. Een begaafd kind met leerproblemen tracht compensaties te creëren.

Het slaagt erin iets te produceren maar ten koste van veel meer inspanning. Daardoor dreigt het vroeg of laat af te haken.

– Vluchten deze kinderen in een eigen fantasiewereld ?

– *Van den Bosch* : Soms vluchten ze inderdaad in een wereld met eigen normen die weinig te maken hebben met de gangbare maatschappelijke normen.

– Op welke manier helpt u ze ?

– *Van den Bosch* : Ze willen een berg beklimmen maar ze vinden de beklimming te lastig. Ze zijn blij dat je wat van hen eist maar ze willen niet. Onder deze toestand lijden ze. Elke leerling krijgt bij ons individueel aangepast onderwijs, zowel in het aanbrengen van duidelijke structuren, het strak maar toch positief benaderen, als in de confrontatie.

– *Cooreman* : We eisen veel van hen. Onze normen voor de basisleerstof liggen hoog.

Ze moeten tien op tien halen. Zij waren vroeger al tevreden met vijf. Maar wij stellen dat het ook zonder fouten kan. Ze moeten aanvoelen dat ze er niet onderuit kunnen, welke vluchtweg ze ook uitvinden.

– Hebt u de indruk dat er wat schort aan de basisopleiding in de lagere school ?

– *Cooreman* : Ja, er is een leemte. De basiskennis dient actief te zijn. Wij moeten hier de tafels van vermenigvuldiging opnieuw inoefenen op de computer. Kennis en vaardigheden gaan bij onze leerlingen samen.

In de eerste jaren van het secundair onderwijs moeten normaal begaafde kinderen plots blijven zitten. Wat liep er fout ? Werden bepaalde verdoken leerproblemen niet tijdig ontdekt ? Gebrek aan structuur en drill

in de lagere school kan er ook mee te maken hebben. **KLASSE** sprak hierover met *Anny Cooreman* en *Hedwig Van den Bosch* die een schooltje openden voor slimmeriken met problemen.

SLIMME LASTIGAARDS

Het kind is begaafd en heeft aanleg. Toch loopt het fout in het eerste of tweede jaar van het secundair onderwijs. Welke symptomen kunnen deze kinderen vertonen ? Herkent u ze ?

- Ze hebben geen orde en kunnen zich moeilijk concentreren.
- Ze hebben geen zin meer om naar school te gaan.
- Studeren zien ze niet meer zitten, hoewel ze toch bij de groep willen behoren en er zich zelfs willen voor inspannen. Ze slagen er echter niet in te presteren zoals verwacht.
- Ze richten niets uit in de klas of ze stellen zich aan.
- Ze zijn «lui».

- Ze hebben faalangst.
- Ze vluchten in hun fantasiewereld met eigen normen.
- Ze houden geen «tempo» bij het klaswerk.
- Ze hebben angst niet te kunnen beantwoorden aan hun eigen verwachtingen.
- Ze haken snel af.
- Ze vinden van alles uit om een opdracht niet te moeten uitvoeren.
- Ze schrijven of lezen niet graag.
- Ze kunnen niet lang stil zitten of geconcentreerd werken.

Ofwel kennen ze de regels maar passen ze die niet toe, ofwel vinden ze de oplossing op het gevoel af en kennen ze geen regels. Ook bij het technisch lezen duiken problemen op die dyslectisch van aard zijn. Ze lezen de vragen bijvoorbeeld onnauwkeurig en antwoorden dan ook op de verkeerde vragen. Ze vervangen woorden. «Er is een kat in de boom» wordt «Er zit een poes op de tak». De leerproblemen worden niet tijdig onderkend, terwijl toch een kwart van de kinderen in de eerste klas ermee te maken heeft. Ouders komen ons vertellen dat ze vroeger met dezelfde problemen kampten als hun kinderen maar er toch doorheen zijn geraakt.

– **Wat is dan het verschil met vroeger?**

– *Cooreman* : Er zijn leerproblemen die een bijzondere begeleiding vragen, maar andere zijn eerder het gevolg van een veranderde schoolstructuur. Vroeger werd er meer in de klas gedruild. Willensnillens kreeg je een pak parate kennis mee dat je heel je leven meedroeg.

– *Van den Bosch* : Ze krijgen nu tal van fotocopies mee in hun map, ik vrees echter dat het geheel te chaotisch overkomt.

– **Hoe staat u dan tegenover de huidige trend van projectmatig werken?**

– *Cooreman* : Ik vind dat heel zinvol, maar slechts nadat er een basiskennis is verworven waarmee je kunt werken. Je kunt toch niet aan de leerlingen zeggen : hier zijn een hamer, spijkers en planken. Timmer nu maar met plezier een kast in elkaar ! Het zal uiteraard wel prettig zijn om te kloppen. Nochtans zal het resultaat pover uitvallen. Zelfontdekkend leren kan pas als de basis er ligt.

– **Is het zinnig de leerkrachten opnieuw te wijzen op het belang van de drill?**

– *Cooreman* : Wij eisen in elk geval van onze leerlingen dat ze de basiskennis over

aardrijkskunde, geschiedenis, fysica en zo meer uit het hoofd kennen. Ik spreek liever niet over drill maar over automatisering, hoewel dit hetzelfde betekent. Leren is iets anders dan spelen. Je kunt wel een uurtje spelend leren. Ga echter niet denken dat

een kind uit zichzelf bereid is om uitsluitend via de spelvorm in een jaar tijd te leren lezen, schrijven en rekenen, of later Frans, Nederlands en economie te studeren. Geen enkel normaal mens wil op korte tijd zoveel spelend leren wat hem eigenlijk niet boeit. Spel is een principe dat niet goed past bij het doel van onderwijs. Kinderen vinden het echter niet erg om aan drill te doen. Ze vinden het lang niet zo saai als volwassenen.

– **Creativiteit en spel, projectmatig werken en zelfontdekkend leren worden toegepast in het project Vernieuwd Lager Onderwijs. Zitten we hiermee dan op een verkeerd spoor?**

– *Cooreman* : Voor tal van kinderen zal deze vorm van onderwijs misschien wel passen. Ik ervaar in het Leuvense dat de problemen van de kinderen uit de V.L.O.-scholen erger worden. Voor het aanbrengen van de leerstof rest de leerkracht slechts drie vierde van de vroegere

oefentijd. Dit komt door de uitstappen, bezoeken en andere buitenschoolse activiteiten. Dit mag wel, maar dan moeten we het onderwijsdoel verleggen.

– **Een raad?**

– *Cooreman* : Kinderen hebben nood aan duidelijke en afgelijnde structuren. Om voorbereid te zijn op het secundair dienen ze bepaalde vaardigheden en technieken machtig te zijn. Ze moeten bijvoorbeeld in staat zijn om tekst letterlijk uit het hoofd te leren. Overigens verwachten de licentiaten dat de regel van drieën kan worden toegepast om vraagstukken op te lossen. Maar wordt hij nog voldoende inge oefend in het lager onderwijs? □

ZELF DAMIAAN SPELEN OP SCHOOL

De leerlingen van het Pius X-college in Tessenderlo spelen deze maand een eigen musical rond Pater Damiaan. Die willen ze ook bij u opvoeren maar scholen die de tekst en de professionele orkestband zélf willen gebruiken, kunnen dat ook. Een origineel project.

George Dierick schrijft onder schuilnaam al twintig jaar liedjes in het lichte genre. Daarvan staan er 150 op plaat. Hij schreef 16 revues, een musical, een eenakter... en hij is leraar Nederlands-Engels aan het Pius X-college waar elk jaar enthousiast aan de Damiaanactie wordt meegewerkt. Dit jaar realiseert hij daarvoor de musical *Makua Kamiano*.

Dierick : «De titel verwijst naar de naam die de melaatsen Pater Damiaan gaven. Hij was een Vlaamse boerenzoon en wij brengen hem dan ook niet als een onaardse heilige op de planken. De personages botsen, de dialogen zijn scherp maar het geheel is lichtverteerbaar.»

EEN KWIS

In het eerste deel wordt een populaire televisiekwis opgevoerd. Twee kandidaten moeten de naam raden van een wereldberoemde figuur. Is hij geleerd, machtig, rijk, mooi? In diverse scènes wordt bij elke vraag het antwoord gespeeld. In het tweede deel volgen we de gebeurtenissen ná het overlijden van Damiaan. Tussen de taferelen zingt een koor, zoals in de Griekse traditie, zes originele liedjes als commentaar. Op die manier moet je geen acteurs zoeken die bovendien nog kunnen zingen. De taken worden gescheiden. Ook het decor is erg sober. Al wie met een tiental jongvolwassenen kan werken en over een koor beschikt, kan de musical zelf vorm geven. De auteur steekt daarbij graag een handje toe. □

George Dierick - Molenstraat 5 - 3980 Tessenderlo - 013-66 30 13

EUREKA

Anny Cooreman (pedagoge) en Hedwig Van den Bosch (verpleegster) openden in september een eigen schooltje, **Eureka**. Vroeger begeleidden ze individueel kinderen met leerproblemen en organiseerden ze studie voor jongeren van 13 tot 15 jaar die thuis toch niets deden. Ze kwamen in contact met begaafde, maar schoolmoeë kinderen. Toen ze merkten dat ze met de gepaste methode bij manier van spreken in een uur tijd de leerstof van een heel trimester konden inhalen, kwamen ze op het idee zelf voltijds school te houden en tegelijkertijd de leerproblemen te remediëren. Dit jaar selecteerden ze zeven leerlingen. De leerstof is gericht op het A.S.O. en het leerplan van de economisch-wetenschappelijke studierichting. Via de Centrale Examencommissie kunnen de leerlingen naderhand opnieuw in het gewone onderwijscircuit stappen. Cooreman en Van den Bosch vinden het jammer dat de ouders voor dit alternatief voltijds onderwijs 125.000 frank schoolgeld moeten betalen. Maar het schooltje kan uit geen enkele officiële subsidiekorf meepikken. Minister Coens liet na een aanvraag tot subsidie weten dat er al vrij veel gebeurt voor kinderen met leerproblemen en dat hij zulke privé-initiatieven moreel steunt.

Eureka – Wagenweg 1 – 3000
Leuven – 016-23 88 93 en
016-25 58 52

EUROPA STEUNT JONGEREN

U werkt met jongeren een origineel initiatief uit dat hen beter voorbereidt op de overgang naar werk en volwassenheid? Daar heeft de Europese Gemeenschap enkele honderdduizenden voor over. In Vlaanderen werden nu al dertig projecten gesubsidieerd.

Het *Leer-Werk Project Mechelen* kreeg Europese steun. Een groep jongeren toverde er een oude legerhal om in een ontmoetingsruimte, waarna ze werden begeleid in het zoeken naar werk. Het *Jongeren centrum Hasselt* bouwde een cultuurcentrum voor jongeren uit. Vanaf het ontwikkelen van een concept over de inrichting van de ruimte tot het opzetten van een programmatie werd alles door de jongeren zelf gedaan. *Horizon 2000 Antwerpen* groepeerde een dertigtal Vlaamse en Waalse jongeren voor een 14-daagse zomertocht doorheen België. *Project Schoolmoeheid Gent* bracht jongeren samen om een video-productie te realiseren over hun eigen schoolmoeheid. Ervaringen op school, met vrienden en thuis, toekomstverwachtingen enz. werden in beeld gebracht.

Sinds 1986 subsidieert de E.G.-Commissie lokale jongerenprojecten. Sinds 1987 is dit initiatief opgenomen in het PETRA-programma (zie KLASSE 8). Naast netwerken van Europese beroepsopleidingen, research-samenwerking en uitwisseling van specialisten, bestaat binnen PETRA een vierde luik rond jongereninitiatieven.

De Commissie wil vooral **nieuwe, experimentele projecten** ondersteunen door jongeren zelf opgezet om zo hun zelfverantwoordelijkheid te ondersteunen. Deze projecten kunnen een éénmalige financiële bijdrage van maximum 400.000 frank ontvangen mits ze voldoen aan een aantal criteria. Ze moeten zijn opgezet door jongeren zelf (of met een grote inbreng van jongeren) en moeten hen beter voorbereiden op de overgang naar werk en volwassenheid. De ondersteuning kan maximaal vijftig procent van de kosten bedragen. Wie nog wil in aanmerking komen moet wel **onmiddellijk** de nationale adviseurs contacteren! □

PETRA-Jongerenprojecten—Eddie Brebels en Chris Van der Voort—Nationale adviseurs—Jeugdendienst voor Maatschappelijke Participatie—Liedtsstraat 27-29—1210 Brussel—☎ 02-242 00 92

FILM OP SCHOOL

Jekino-Films v.z.w. is een erkende landelijke jeugddiensten organiseert reeds jaren film- en mediavorming. Jekino bevordert de produktie, distributie en vertoning van waardevolle kinder- en jeugdfilms, verzorgt vormingsprogramma's en documentatiemateriaal, organiseert studiedagen en publiceert een filmtijdschrift voor jongeren (Zoem). Klaar voor de projectie ?

De vormingsdienst van Jekino heeft een **enorm aanbod**, vooral voor de filmforums in het secundair onderwijs. Maar ook **de basisschool** wordt niet vergeten.

— *Marc Van Mechelen* (gedetacheerd leerkracht) : «Een kortfilmprogramma waarbij stimuleert de kleuterfilms ludiek worden ingeleid tussen de beelden en de realiteit die ze

voorstellen. Voor de lagere school hebben we **filmbegeleidingen** waarbij zowel een korte filmleiding als een naverwerking in de klas mogelijk zijn. **Filmdossiers** voor een uitgebreid aantal films bieden informatie- en werkbladen voor de kinderen en tips voor filmleiding en -naverwerking door de leerkracht. Voor de derde graad kunnen we een **animatiefilmatelier** organiseren. Daarin illustreren we verschillende technieken en realiseren we samen een kort filmpje. Zo'n atelier duurt meestal drie dagen.»

SECUNDAIR ONDERWIJS

De filmforums in het secundair onderwijs gaan een stap verder. Hier wil men jongeren anders en beter leren kijken : Waarom raakt deze film mij? Welke elementen van de film spelen in op welke gevoeligheden? Daarnaast schenkt men ook aandacht aan de informatieve, vormende, maatschappelijke en esthetische waarde van een film. Ook niet-Amerikaanse films, films uit andere culturen, kunnen daarbij aan bod komen. — *Van Mechelen* : «Ons aandeel kan heel verschillend zijn. Soms geven we gewoon **advies** bij de filmselectie. De school kan

echter ook filmfolders voor de leerlingen en **filmdossiers** voor de leraars bestellen. We kunnen een **inleiding** geven op de film of een voorbespreking van één of twee lessen. En de **naverwerking** uiteraard. Dat neemt ook één of twee lessen in beslag en daarbij wordt zowel gekeken naar de inhoud als naar de filmische vormgeving en de filmervaring zelf. Tenslotte bieden we ook grotere pakketten aan : een filmprogramma rond een thema of een regisseur, een video-initiatie of een vormingsprogramma over de relatie tussen film en kijker. En voor de derde graad hebben we een driedaags **mediaspel**. Dit is een simulatiespel waarbij de jongeren de rol spelen van de belangrijkste media-organisaties.»

Jekino verzorgt ook vorming voor de **lerarenopleiding** en voor **ouderverenigingen**. Er is een apart programma voor de kleuternormalschool, de lagere normalschool en het regentaat met o.a. informatie over media en beeldtaal en met praktische aanwijzingen voor klassikaal gebruik. □

Jekino-Films v.z.w.—Koninklijke Sint-Mariastraat 2—1030 Brussel—☎ 02-219 48 96—Enkele richtprijzen : een filmdossier (folder voor de leerlingen en dossier voor de leraar) kost 500 frank (extra exemplaren aan 1,5 frank per kopie), een filmvoorbespreking of -naverwerking kost 3500 frank (halve dag) of 5000 frank (bele dag) per klasgroep

Het *Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking* is de koepel van nagenoeg alle derde wereldorganisaties in Vlaanderen. Zij hebben een kalender en een lesbrief voor het basisonderwijs waarmee u de wereld in uw klas kunt halen.

De wereld is ons dorp. De eenmaking van Duitsland, onze para's in Rwanda, het geweld in Zuid-Afrika volgen we in woord en beeld op de voet. Zonder enige moeite overbruggen we tijd en ruimte en leggen we internationale contacten vanuit onze zetel.

– *Stefaan Van den Abbeele* : «Het televisiescherm werkt als een venster en geeft

REIS OM DE WERELD

de kinderen een kijk op de wereld. Als het om de derde wereld gaat worden zij vooral geconfronteerd met negatieve berichten. Het alledaagse leven van de gewone man of vrouw krijgen ze niet te zien. Dat heeft immers geen nieuwswaarde. Toch is juist die **verborgen werkelijkheid** interessant. Het toont herkenbare situaties : familieleven, natuurlijke omgeving, klimaat, school, arbeid, de zorgen van elke dag, de feesten. Die sluiten aan bij de leefwereld van onze kinderen en zijn het uitgangspunt voor een spontane vergelijking.»

DE REISGIDS

Het N.C.O.S. heeft een **kalender** om deze derde wereld te bezoeken vanuit uw

klas. Bij de kalender hoort een maandelijks **lesbrief *Wereldreis*** met kopieerbare werkbladen voor taal, wereldoriëntatie, aardrijkskunde en knutselen. De lesbrief geeft ook achtergrondinformatie en tips over bijvoorbeeld kinderboeken of initiatieven over mondiale vorming.

– *Van den Abbeele* : «Op deze manier kan het onderwijs de kinderen leren te leven zonder grenzen. De leraar krijgt de kans om de volwassenen van morgen op te voeden tot bewuste wereldburgers. Mundiale vorming is immers **wereldoriëntatie in brede zin**.

Zo'n 2000 leraars uit het basisonderwijs trekken maandelijks met hun klas op wereldreis, *Jules Verne* achterna. De kinderen reageren meestal heel enthousiast en de leraars ondervinden een groeiende interesse en waardering voor mensen uit verre streken. Andere culturen worden niet voorgesteld als *een overleven*, wel als *een manier van leven*. Problemen worden niet uit de weg gegaan, maar ook hoe er tegen wordt gestreden is onderwerp van gesprek. Zo krijgen de kinderen het idee dat er hoop is voor de toekomst. Een toekomst waaraan ook zij kunnen helpen bouwen.» □

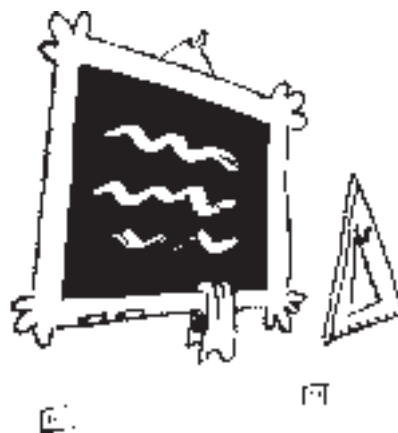
N.C.O.S. – *Stefaan Van den Abbeele* – *Vlasfabriekstraat 11 – 1060 Brussel* – ☎ 02-539 26 20
– de kalender kost 450 frank, de lesbrief 100 frank

Er is poëzie, er is schilderkunst, er is zang en muziek, er is theater en wat al niet meer. Als deze kunsten en bekoorlijkheden van jeugd en schoonheid op één avond samenwerken, dan is dit feest niet te vergelijken met welk ander feest dan ook. (Goethe)

Dit citaat is toepasselijk op het kunstsalon van het Gemeenschapsonderwijs in Hamme. Elk jaar, bij het begin van de krokusvakantie, wordt het schoolleven tijdelijk verbannen. Dan worden de gangen en de lokalen getransformeerd in tentoonstellingsruimten en een reeks individuele one-man-shows. Naast de beeldende kunsten komen muziek, poëzie, literatuur en podiumkunsten ruimschoots aan bod.

De organisatoren diepten de **Jonge Belgische Schilderkunst, 1945–1948** op en maakten een cultuur-historische reconstructie.

FEEST !

Deze **Jeune Peinture-groep** keerde zich af van het animisme. Wat hen vooral dwars zat was de eentonigheid en het gebrek aan dynamisme bij de meeste animisten. Zij willen de kleur in eer herstellen en het belang van het decoratieve onderstrepen. Vandaar dat ze inspiratie vonden in het gebruik van felle

kleuren bij *Matisse* en de zin voor constructie in het werk van *Picasso*. Het fauvisme en het expressionisme genoot eveneens hun volle aandacht : *Jean Brusselmans* werd opnieuw ontdekt om zijn sterk kleurgebruik en *Permeke* om zijn vriël gebaar.

Het tweede luik **Signature** toont een eerlijk beeld van de huidige generatie Vlaamse kunstenaars. Twaalf werden er geselecteerd om in een eigen ruimte een overzicht of een bepaald aspect van hun werk uit te bouwen tot een one-man-show : *Martin Bayens, Maurits Boel, Gaston De Mey, Bruno Dijkmans, Linde Fobe, André Goezu, Renaat Ivens, Antonia Lambele, Hubert Minnebo, Roland Rens, Simone* en *Frank Slabbinck*.

De tentoonstelling is elke dag vrij toegankelijk van 14 tot 19 uur, van zaterdag 9 februari tot zondag 17 februari.

Daarnaast staan er nog een monoloog van *Mark de Bie (De Coburger)*, een poëzie-programma (*De vlieger van opa*), en een aperitiefconcert op de affiche van de zaal **De Veerman** – Verbindingsstraat 66 – Hamme. □

Inlichtingen : *Rijksmiddenschool – Loystraat 70 – 9220 Hamme* – ☎ 052-47 72 20

DE TWEEDE KANS

Wie vroeger tweedekansonderwijs volgde had vaak om sociale redenen de kans gemist een diploma te halen. Nu dagen steeds jongere mensen op die door een contactstoornis met hun eerste school hebben afgehaakt en na veel omzwervingen een tweede kans willen krijgen. Ze kunnen daarvoor nu in acht centra terecht. Maar de problemen zijn nog niet opgelost: niet voor de cursisten en niet voor hun leraars.

Tot voor tien jaar kon je alleen via een voorbereiding met schriftelijk onderwijs op eigen houtje examens afleggen bij de **centrale examencommissie** («de middenjury»). De ervaring wees evenwel uit dat de examinandi weinig kansen op slagen maakten: de pakketten zijn immers zwaar, de studie lastig om in je eentje vol te houden en bovendien werd je vaak geconfronteerd met een gebrek aan cursusmateriaal, studiebegeleiding en morele steun. De nood aan groepsgericht onderwijs was groot. Daarom werd het tweedekansonderwijs in het leven geroepen. Het biedt aan volwassenen een kans om algemeen vormend lager en hoger secundair onderwijs te volgen.

In 1980 startte het pilootproject in Leuven. Nu zijn er acht centra: Leuven, Mechelen, Antwerpen, Turnhout, Hasselt, Wetteren, Brugge en Gent. Een aantal van deze initiatieven werden opgenomen binnen het Onderwijs voor Sociale Promotie; Mechelen en Antwerpen werken vanuit een v.z.w. en te Leuven is het project nog steeds een gezamenlijk opzet van het Ministerie van Onderwijs en de stad Leuven. Toch is er een overkoepelende federatie die de gemeenschappelijke belangen behartigt.

Het tweedekansonderwijs staat open voor iedereen boven de 18 jaar: werkenden, mensen met loopbaanonderbreking, werklozen... en iedereen die tenminste een basiskennis lager onderwijs bezit.

Werklozen genieten vrijstelling van stempelcontrole. Voor werkenden is er het stelsel van het educatief verlof. Ook andere sociale voordelen zijn ingebouwd (kinderbijslag, uitstel van militie enz.).

Waar het tweedekansonderwijs tien jaar geleden startte met ongeveer honderd cursisten in drie groepen, volgen nu elk jaar zo'n 700 volwassenen er dag- of avondonderwijs.

Wie zich inschrijft, stelt grotendeels zelf zijn **vakkenpakket** samen. Zij die zich willen voorbereiden op de examens voor

de centrale examencommissie volgen gedurende 2 à 3 jaar een bepaald vakkenpakket. De cursisten die uit eigen interesse een aantal vakken wensen te volgen, kiezen uit het totale pakket: talen, wiskunde, wetenschappen, informatica, aardrijkskunde, geschiedenis, psychologie, dactylo...

Raf Sondervorst, coördinator Leuven: «In den beginne was er niets... De beginnende leerkrachtengroep beschikte over weinig of **geen materiaal**. Didactische ondersteuning in verband met volwassenenonderwijs op dit niveau was onbestaande. Na tien jaar kunnen we trots stellen dat het tweedekansonderwijs een enorme bijdrage heeft geleverd. Materiaalontwikkeling voor volwassenen en ondersteuning op vlak van studievaardigheden zijn nu de twee sterkste troeven.

Onze cursisten komen uit verschillende milieus en maatschappelijke situaties. Waar de eerste groep nog hoofdzakelijk bestond uit huisvrouwen, zijn er nu heel wat meer jonge mensen: schoolverlaters, werkenden en werkzoekenden, mannen en vrouwen.

Voor sommigen betekende de confrontatie met tweedekansonderwijs een **turbulente ervaring** in hun leven. Ook de confrontatie met andere cursisten en leerkrachten is voor velen zeer leerrijk. Ze leren van elkaars situatie, krijgen een ruimer zicht op problemen en relativeren hun eigen situatie doordat ze zich richten op nieuwe uitdagingen: studeren en een diploma halen. Dit geeft ook de docenten een stimulans. Zij zien mensen echt resultaten boeken, veranderen en openbloeien.»

PROBLEMEN

Sondervorst: «Toch zijn er heel wat problemen. Je moet vrij idealistisch of naïef zijn om meer dan acht jaar te blijven werken

tegen beginwedde met geen enkele vorm van anciënniteit. Ook de voortdurende mogelijkheid dat het Geco-project in zijn geheel wordt afgeschaft of herzien van jaar op jaar zorgt voor ongezonde **stress**. Leraars voelen zich onveilig, kiezen elders voor een vaste betrekking enz.

De Minister van Onderwijs heeft eerst een door alle partijen degelijk bevonden structurele organisatievorm ontworpen voor wat zijn kabinetsmedewerker de «belendende

percelen» noemde (de basis-educatie). Misschien kan hij nu, als een goed landbouwer denken aan een gelijkaardige bewerking van de naastliggende, goede brakke grond?

Een tweede probleem ligt op het vlak van de inhoudelijke terreinafbakening. Voor de centrale examencommissie kregen we graag inspraak en **medezeggenschap** in de samenstelling van het programma en de commissie. Zonder afbreuk te doen aan de competentie van de mensen

die zich daar nu mee bezig houden, kunnen we ons als betrokken partij niet van de indruk ontdoen dat het gehele programma een afspiegeling is van het programma dat in het gewone dagonderwijs aan jongeren wordt verstrekt. Volwassenen die na zoveel jaren opnieuw de stap durven zetten op weg naar een diploma, hebben in hun maatschappelijk leven veel meer baat bij vakgerichte inhoud die aansluiten bij hun eigen levenservaring. We hebben meer aan een overzicht van het ontstaan van het politiek systeem in België dan aan de Punische Oorlogen. Ook samenspraak en grondig overleg met de examencommissie is voor ons een blijvende vraag. Na tien jaar samenwerking met deze examencommissie, weten wij, met respect voor de mensen die het vaak meer uit overtuiging doen dan voor de honorering, dat de examens toch in sterke mate afhankelijk zijn van de examinatoren. Ondanks een vaste structurele vorm van examens, verschillen deze examens toch wel vaak in hun concreet verloop. Voor veel volwassenen is het de eerste maal dat zij met een examiner geconfronteerd worden. Dat is een enorm struikelblok.» □

STUDEREN ALS VOLWASSENE

Centra voor Tweedekansonderwijs

- Bredastraat 37 - 2008 Antwerpen - ☎ 03-225 11 50
- Rijselstraat 5 - 8200 Brugge - ☎ 050-38 12 77
- Boudewijnlaan 12 - 3500 Hasselt - ☎ 011-21 13 32
- Ruelensvest 115 - 3001 Leuven - ☎ 016-22 45 46
- Adegemstraat 55 - 2800 Mechelen - ☎ 015-29 05 31
- Boomgaardstraat 50 - 2300 Turnhout - ☎ 014-41 10 86
- Schoolstraat 21 - 9200 Wetteren - ☎ 091-69 05 93
- Wittemolenstraat 9 - 9040 St-Amandsberg (Gent) - ☎ 091-28 43 46

LEERKRACHTEN (V/M) TE KORT

Meer en meer kunnen de scholen leerkrachten, die voor tien of meer werkdagen afwezig zijn, niet vervangen. Hoe kijkt de onderwijsminister dit probleem?

De Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling (V.D.A.B.) houdt het aantal **werkloze leerkrachten** bij. Voor januari 1990 noteerde de dienst 964 werkloze kleuteronderwijzers, 571 onderwijzers, 1292 regenten en 526 licentiaten. Het probleem van de «onvindbare» leerkrachten moeten we dus wel wat relativeren.

Bij volksvertegenwoordiger *Jos Geysels* rijst toch de vraag naar de omvang van dit probleem per scholengemeenschap in Vlaanderen.

Volgens de onderwijsminister is het echter vrijwel onmogelijk hierover cijfergegevens op te maken. Daar waar een betrekking tijdelijk is en waar men niet onmiddellijk een titularis kan aanwijzen, zoekt men immers voort tot een personeelslid kan worden aangesteld. Dit laatste neemt soms enkele dagen in beslag. Maar het valt momenteel uiterst zelden voor dat een tijdelijk te begeven betrekking niet kan worden opgevuld.

Voor de ambten en vakken waarvoor het moeilijk is om bij een tijdelijke vacature een geschikte vervanger te vinden wordt voorrang verleend aan het opvullen van de interims van langere duur.

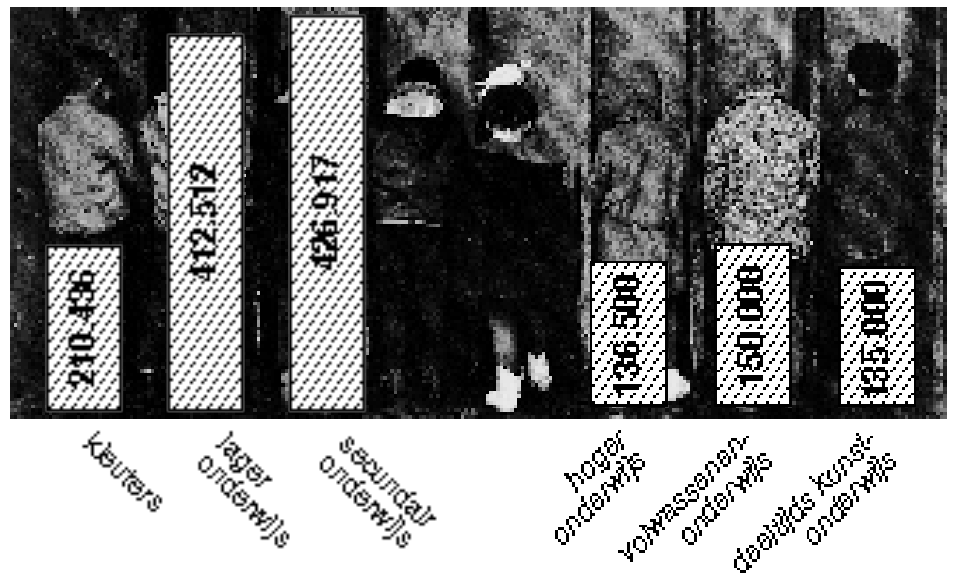
Volgende leerkrachten voor een tijdelijke vervanging kunnen vinden is uitsluitend een probleem voor de interims van kortere duur (2 tot 3 weken) en dan nog uitsluitend voor bepaalde ambten en vakken.

Intussen geeft de Minister toe dat het tekort aan leerkrachten zich vooral daar situeert waar de uitwijkmogelijkheden naar andere sectoren het grootst zijn, zowel regionaal (het Brusselse) als wat de te onderwijzen vakken betreft (praktijkleraars, leraarstechnische vakken, wiskunde, informatica). □

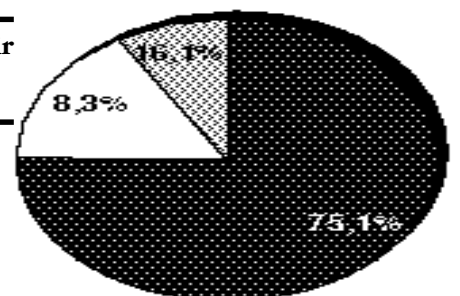
IEDEREEN GETELD

Vlaanderen heeft vandaag de dag 1,5 miljoen leerlingen. In vergelijking met vorig jaar daalde het leerlingenaantal zowel in het lager als in het secundair onderwijs met 1,1 procent. Maar het aantal kleuters is met 0,7 procent toegenomen. In het secundair onderwijs stijgt het aantal leerlingen in het vrije net met 0,6 procent. Het officieel gesubsidieerd en het gemeenschaps-onderwijs tellen elk 0,3 procent leerlingen minder dan vorig schooljaar. Een overzicht van de huidige situatie.

Hoe zijn de leerlingen van het secundair onderwijs over de netten verdeeld?

- Vrij Gesubsidieerd Onderwijs
- Gemeenschapsonderwijs
- Officieel Gesubsidieerd Onderwijs

CRASHT DE WEDDEDIENST?

De computer van de weddedienst verwerkt de uitbetaling van zowat 150.000 leraarsgezinnen.

Maar hoelang blijft hij nog bedrijfszeker?

Velen maken zich zorgen over de computer van de weddedienst. Het **studiebureau Andersen Consulting en Co** kwam na grondig onderzoek tot de conclusie dat het een wonder mag heten dat hij nog niet is uitgevallen. Volksvertegenwoordiger *Etienne Van Vaerenbergh* vraagt zich af wat de Minister van Onderwijs doet om deze onderwijscomputer werkklaar te houden zodat het onderwijzend personeel tijdig wordt uitbetaald. Het studiebureau voorspelt immers dat de gevreesde crash zich in de eerstkomende jaren zonder pardon zal voordoen. Andersen bestempelt de verouderde informatica-apparatuur als **een onaanvaardbaar risico dat men in geen enkele particuliere onderneming zou willen dragen**.

Het Vlaams Ministerie van Onderwijs heeft nu een **Informatiestuurplan** uitgewerkt. De realisatie ervan is over vijf jaar gespreid. Het bevat niet alleen een diagnose van de huidige kritieke situatie maar ook voorstellen tot oplossing. «Er moet een nieuwbouw gebeuren van de bestaande informatiesystemen», stelt *Coens* voor. Maar hiervoor zijn geld en informatici nodig. Intussen mag ook niet worden nagelaten dringend **oplapwerk** aan het oude systeem te doen.

«Wat de personeelsproblematiek betreft kunnen we stellen dat we op het Ministerie in alle scherpheid het resultaat kunnen observeren van een jarenlang volgehouden ontoereikende personeelspolitiek met betrekking tot het informaticapersoneel», zegt *Coens*. «Nog anderhalve informaticus en enkele analisten resten. Zij staan voor een onmogelijke taak.»

DE SCHAT VAN ADIOV

In Vlaanderen wordt het geautomatiseerd documentair informatiesysteem voor het onderwijs A.D.I.O.V. uitgebouwd. Het wordt weldra toegankelijk voor alle onderwijsbetrokkenen.

Een documentair informatiesysteem heeft tot doel de grote hoeveelheid schriftelijke en niet-schriftelijke documenten zoals boeken en films op het welomschreven gebied van het onderwijs in een geordend bestand te verzamelen en voor raadpleging toegankelijk te maken.

Voor de documenten wordt naast de traditionele bibliografische gegevens (titel, auteur, jaar, uitgever...) ook een korte samenvatting van de inhoud opgenomen. Bovendien worden aan elk document een aantal vastgelegde standaardtermen of trefwoorden (descriptor) toegekend. Hiermee kan een document gemakkelijk worden opgespoord.

Een geautomatiseerd informatiesysteem kan in principe op iedere plaats en op elk moment met behulp van een terminal of microcomputer en een telefoonlijn worden bevraagd. Men hoeft zich dus niet meer te verplaatsen om documentaire informatie te verzamelen.

In vergelijking met de kaartenbak of catalogus van de bibliotheek biedt een geautomatiseerd systeem ook veel meer zoekmogelijkheden. Het is niet langer noodzakelijk de titel of auteur te kennen van een document. Als de gebruiker nog niet precies weet welke literatuur er over een bepaald onderwerp bestaat kan hij de beschikbare informatie met behulp van standaardtermen heel snel opsporen. Bovendien kan hij ook vrije vaktermen ingeven waarmee wordt gezocht in tekstvelden zoals de titel, de samenvatting... Dit is het zogenaamde *free-text* zoeken.

De zoekvraag kan dus heel precies worden geformuleerd, omdat op zowat alle velden kan worden gezocht. Ook bestaat de mogelijkheid op meerdere kenmerken tegelijk te zoeken.

VOOR ALLE ONDERWIJSMENSEN

A.D.I.O.V. wordt een centraal en een openbaar systeem. Het moet instaan voor de informatieverzorging van beleidsmensen, onderzoekers, onderwijsbegeleiders, administratie, onderwijsgevend, studenten, ouders...

Het richt zich tot het gehele onderwijsveld, vanaf het voorschoolse niveau tot de volwasseneneducatie, van het primair tot het tertiair onderwijs, met daarbinnen alle mogelijke schooltypes, opleidingen en nascholingen. Het bestrijkt zowel beleid als ontwikkeling, beroepsoriëntering, vakdidactiek, evaluatie en leerplannen.

De documentaire informatie wordt in A.D.I.O.V. geordend in drie deelbestanden: één waar de gegevens worden opgenomen van zowel de theoretische als de op de praktijk gerichte onderwijskundige literatuur; een ander deelbestand voor de leermiddelen; een derde voor het legislatieve materiaal.

Er zullen een aantal *clearinghouses* worden opgericht die instaan voor het opsporen, verzamelen, selecteren en ontsluiten van de relevante informatie en het verwerken en invoeren ervan in het bestand.

Voor elk document waarnaar in het bestand wordt gerefereerd zal de plaats worden aangegeven waar het opgevraagd of geraadpleegd kan worden. □

KORT PRAKTISCH

A.D.I.O.V.

Automatisch Documentatie en Informatiesysteem voor het Onderwijs in Vlaanderen
Informatie- en Documentatiedienst

Wilfried Boomgaert

Koningsstraat 150 (2de verdieping)

1000 Brussel

☎ 02-210 53 82

DAT ZOEKEN WE EVEN OP

De Centrale Bibliotheek van het Ministerie van Onderwijs bestaat meer dan honderd jaar. Ze bezit meer dan 300.000 werken en 700 tijdschriften. Toch maken maar weinig leraars gebruik van deze unieke informatiebron. Omdat ze niet weten hoe?

De werken zijn er om u bij te scholen, om de nieuwste ontwikkelingen te volgen of om bijkomende bronnen voor uw lespraktijk aan te boren.

Al wie zijn salaris of pensioen ontvangt van het Ministerie van Onderwijs is **gratis lid**. U hoeft echt niet naar Brussel te komen om werken te selecteren of uit te lenen. Ook uitlenen per post is gratis. U of uw school betalen alleen de terugzendkosten. U mag de boeken vijf weken houden.

Een selectie van de **nieuwe aanwinsten** (sedert 1985) van de Centrale Bibliotheek wordt gepubliceerd als losbladig werk. De scholen krijgen deze *Cumulatieve Aanwinstenlijst Onderwijsbibliotheek* regelmatig toegezonden samen met de coördinatie van de omzendbrieven. Het is de bedoeling dat elke directie deze informatiebron aan de leerkrachten ter beschikking stelt. Afzonderlijke abonnementen zijn mogelijk.

Vragen over onderwijsmateries die (nog) niet in de aanwinstenlijst voorkomen kunt u ook schriftelijk voorleggen. Probeer **uw onderwerp** dan wel zo goed mogelijk af te lijnen. U krijgt dan naargelang van uw wens, een lijst met titels of voor u geselecteerde werken.

U kunt ook over de post van **de tijdschriften** gebruik maken. Die worden niet uitgeleend, ook geen ingebonden jaargangen. U kunt zich echter wel abonneren op de inhoudstafels van een aantal vaktijdschriften. Die worden u dan met de tussentijd van enkele maanden toegestuurd. Uit deze inhoudstafels kunt u dan de artikels selecteren die u interesseren en de toezending vragen van fotocopies van deze artikels. Voor deze service betaalt u telkens alleen de prijs van de fotocopies (1 frank). Een lijst van de tijdschriften wordt in de *Cumulatieve Aanwinstenlijst* (C.A.O.) gepubliceerd en is ook afzonderlijk te koop.

De bibliotheek kan voor u ook **buitenlandse databanken** consulteren. Hiervoor rekenen zij u eveneens de werkelijke kosten aan. Het opvragen en afdrukken van enkele tientallen documenten zal u wel enkele honderden frank kosten. Vraag hierover gerust meer informatie.

NAAR CANADA

Leraars en andere onderwijsmensen uit Europa worden tijdens de zomervakantie '91 door het Canadese Ministerie van Onderwijs uitgenodigd in Toronto en Ottawa voor de *Canadian Studies Seminars*.

Leen Mortier, Cel Internationale Betrekkingen:
«Schrijf er a.u.b. meteen bij dat de Raad van Europa deze studiereis **niet subsidieert**. De deelnemers moeten zelf 535 Canadese dollars betalen (zo'n 14.000 fr.). Daarvoor krijgen ze twee weken verblijf, ontbijt, uitstappen, het volledig academisch programma, de cursussen en speciale maaltijden. Voor de reis naar Canada moeten ze zelf zorgen.»

Het seminarie laat u kennis maken met het onderwijs en de cultuur van Canada. De werktaal is Engels. U bezoekt instellingen en historische plaatsen en u volgt uiteenzettingen en werksessies. Ook op het programma: stadsbezoeken, musea, de Niagara Falls, een banket en voldoende vrije tijd.

U hebt de keuze uit twee periodes: van 7 juli tot 20 juli of van 27 juli tot 9 augustus. Vraag snel het volledige programma en inschrijvingsformulieren aan en bezorg die uiterlijk op 8 februari terug.

NAAR SPANJE

Wél gesubsidieerd door de Raad van Europa zijn deze Spaanse cursussen.

Formación del profesorado en derechos humanos y educación para la paz.
Madrid: 25 – 28 de febrero 1991
Publico al que va dirigido: Profesores de primarias y secundarias. Colaboradores de CeP.

Fecha límite de candidaturas: 1 de febrero 1991

Igualdad entre los sexos: coeducación
Barcelona: del 27 al 31 de mayo de 1991
El curso va dirigido a profesionales que se encuentren desempeñando actividades de enseñanza y formación en Coeducación, desde las distintas Administraciones del Estado.

Fecha límite de inscripción: 15 de abril de 1991

Ministerie van Onderwijs
Secretariaat-
generaal
Cel Internationale Betrekkingen
t.a.v. Leen Mortier
R.A.C. Arcadengebouw
1010 Brussel
☎ 02-210 52 25

U vindt adres en telefoonnummer van de Centrale Onderwijsbibliotheek voortaan in het colofon van elke **KLASSE** op pagina 3.

SPIJBELLEN

Vele leerkrachten en ouders zien spijbelgedrag als een individueel probleem van de spijbelende leerling. Maar vaak is spijbelen een **gezinsprobleem**.

De wijze van definiëren legt meestal al het probleem bij het kind : het kind is ziek, moet worden geholpen, moet naar school worden gekregen. Vaak blijkt echter uit de gezinsanamnese dat bij de overige gezinsleden ook wat aan de hand is. Vaders met psychiatrische problemen, lichamelijke klachten, overspannenheid of gewelddadig gedrag. Moeders met lichamelijke klachten, depressies en overspannenheid. Broers en zussen met driftaanvallen, wild gedrag, teruggetrokkenheid of zelfs uit huis geplaatst. Al deze vaststellingen kunnen mee oorzaak zijn van het spijbelgedrag. Schoolverzuim moet dan ook in een context van sociale en gezinsfactoren worden geplaatst.

Meestal zijn ook de **gezagsverhoudingen** in het gezin verstoord. De ouders blijken vooral conflictvermijdend, ontwijkend of sussend te werk te gaan. Dat leidt tot angstgevoelens, agressie en emotionele scheefgroei bij kinderen. De school vormt dan een bedreiging, want die gaat anders om met het kind dan de ouders.

Gezinstherapie, gedragstherapie en ouderbegeleiding kunnen hier een oplossing bieden. De gezinsleden weer met elkaar in gesprek brengen, de factoren opzoeken die aan het spijbelen vooraf gaan en erop volgen, de ouders leren eisen stellen en hun positie in het gezin versterken : in veel gevallen blijkt het te helpen. Toch zijn er **drempels**. De ouders definiëren het probleem immers anders en moeten via bemiddeling tot medewerking worden overgehaald. Hier ligt een taak voor de leerlingbegeleider, die moet beoordelen wat er met de spijbelende leerling aan de hand is en de stap naar de hulpverlenende instelling mét het gezin voorbereiden. Ouders, leerling, leerlingbegeleider en hulpverlener moeten immers tot een gezamenlijke vraagstelling komen.

(Didaktief)

MANNEN EN VROUWEN

Hoewel mannen en vrouwen vijftienveertig van de zesenvieertig chromosomen gemeenschappelijk hebben en er in allerlei opzichten grote overeenkomsten tussen hen bestaan zijn vanaf het begin verschillen te constateren.

Al op zeer jonge leeftijd hebben kinderen de neiging vooral te spelen met kinderen van **het eigen geslacht**. Jongens gedragen zich daarbij anders dan meisjes. Zij proberen hun groep te domineren en onderling ontstaat een vriendschappelijke **wedijver**. Meisjes daarentegen hebben meer innige onderlinge relaties en proberen eerder **gezamenlijk** een beslissing te nemen. Dit verschil tussen mannen en vrouwen blijft op latere leeftijd bestaan. Vrouwen laten zich daardoor in gemengde groepen nog weleens door mannen overdonderen, terwijl mannen meer moeite hebben met persoonlijke relaties.

Wanneer een opdracht uitgevoerd moet worden blijken de mannelijke en vrouwelijke wijzen van communiceren **voor- en nadelen** te hebben. Een groep mannen die een taak moet uitvoeren stort zich hier onmiddellijk op. De interactie tussen de groepsleden wordt bepaald door de uitwisseling van informatie, suggesties en meningen. Dit is vooral effectief als het aantal geopperde ideeën belangrijks voor succes. Een groep vrouwen begint met prettige onderlinge relaties te vormen. Dit kost natuurlijk wat tijd maar aan de andere kant werkt dit beter wanneer de uitvoering van een taak discussie of onderhandeling nodig maakt. Mannen en vrouwen zijn dus beiden productief maar wel op een andere manier.

(Psychologie)

MIGRANTEN IN LERAARSTEAM

Migrantencommissaris Paula D'Hondt leidde een studiedag van migrantenvrouwen uit de tweede generatie : «De problemen waarmee deze vrouwen te maken krijgen zijn eigenlijk voor een groot stuk van dezelfde aard als degene waarmee de emancipatorische beweging in ons land af te rekenen kreeg. Een goed voorbeeld is misschien het onderwijs : koken en naaien blijven de voornaamste studierichtingen.

Chikhi Hamida trad op als verslaggeefster voor de werkgroep schools slagen en wees vooral op het ontbreken van de migratie als onderwerp in de lessenspakketten. «De lessenprogramma's zullen op termijn ook moeten cursussen Turks en Marokkaans bevatten, en dat voor alle leerlingen», zegt Hamida. «Ook is het nodig dat enkele migrantenjongeren zich opstellen als een soort relais tussen de school en de ouders. Want daar bestaat nu net een te grote kloof. De Belgische scholen zouden ook migranten moeten kunnen opnemen in het lerarencorps. Alleen op die manier kan de kloof worden overbrugd.»

(De Morgen)

BETER AF IN DE CRECHE ?

Dr. Bengt-Erik Andersson van het Institute of Education in Stockholm heeft onlangs een ophefmakende studie gepubliceerd. Hij volgde kinderen die op werkdagen in een **crèche** worden geplaatst en testte ze tweemaal : toen ze acht en dertien jaar oud waren. De resultaten waren heel verrassend. De kinderen blijken het qua schoolprestaties en op sociaal en emotioneel vlak beter te doen dan kinderen van thuiswerkende moeders. De kinderen zijn bovendien creatiever, zelfbewuster, populairder bij hun leeftijdsgenoten en kunnen zich beter uitdrukken. Allemaal talenten die in onze maatschappij van groot belang zijn.

Dr. Andersson bracht wel een grote **nuancering** aan. In de crèche moet begeleiding van hoge kwaliteit worden gegeven : kleine groepjes, goede voorzieningen én een gunstige verhouding tussen begeleiders en kinderen. Als dit allemaal wordt voorzien, kunnen we inderdaad stellen dat een dagelijkse groepsbegeleiding voor elk kind en zelfs vanaf zeer jonge leeftijd een groot voordeel kan zijn.

(Times Educational Supplement)

STAKEN

Er is geen enkele garantie dat het inwilligen van de eisen van de stakers tot een verbetering van de kwaliteit van het Franstalig onderwijs zal leiden. Een debat over de toekomst van de rol van het onderwijs moet overigens in een serene sfeer en niet op straat gevoerd worden. Hoe geloofwaardig is een actie die de kwaliteit van het onderwijs wil verhogen door datzelfde onderwijs in de vernieling te helpen ? Het zal wel onderwijs van de bovenste plank moeten zijn dat erin slaagt om de opgelopen leerachterstand dit schooljaar nog in te lopen.

Voorbeelden strekken : het beeld van maandenlang stakende leraars dreigt in de Franse gemeenschap een hele schoolgeneratie te tekenen. Eigen initiatief, creativiteit, durf, zelfstandig werken... het is voor niets nodig. Als je maar lang genoeg staakt !

(De Financieel Economische Tijd)

U BEDOELT ?

Soms snap ik gewoon niet wat ze bedoelen. Artikel 88 : «De Executieve kan bij belangrijke herschikkingen van functies en diensten een procedure van ambtshalve wederbenutting hanteren.» Dat gaat boven mijn petje en dus kijk ik in de Toelichting : «Dit artikel voorziet de mogelijkheid van wederbenutting». Had ik het niet voorzien !

(E. Berode, De Standaard)

GEHANDICAPT IN ONDERWIJS

Totmutoe bestond er bij diverse Nederlandse instanties, zoals het ministerie, de onderwijsvakbonden, de schoolbesturen, de belangenorganisaties van gehandicapten en scholen weinig inzicht in de mogelijkheden en moeilijkheden voor gehandicapten die in het onderwijs (willen) werken. Het Tilburgse Instituut voor Sociaal-Wetenschappelijk Onderzoek IVA voerde een onderzoek uit.

Ruw geschat heeft één op elke twintig werknemers in het onderwijs te maken met een handicap. Het ligt er maar aan welke maatstaven je hanteert. Ruim een kwart van die leraars is al gehandicapt op het moment dat zij het onderwijs binnenstappen. Deze groep heeft last van langaandoeningen, slechthorendheid of kan zich moeilijk voortbewegen. Het andere deel raakt pas gehandicapt of (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt tijdens de loopbaan. Het gaat dan vaak om psychische aandoeningen als overspannenheid.

Er moet op school veel meer over het vraagstuk van gehandicapten in het onderwijs worden nagedacht. Zolang een school geen gehandicapte leraar in dienst heeft zijn er geen problemen, maar zodra iemand met een bepaalde stoornis zich aandient, kiest men vaak voor een ad hoc-oplossing. Het is dringend gewenst dat de scholen afstappen van zo'n personeelsbeleid. Het voeren van een **meer systematisch beleid** voor gehandicapten is nog eerder uitzondering dan regel.

(Uitg.)

MIGRANTEN EN LEERPLICHT

Per schooljaar mag een kind in ons land 120 halve dagen van school wegblijven zonder dat de ouders daardoor het recht op kinderbijslag verliezen. Het gevolg is dat in tal van migrantengezinnen de meisjes precies datzelfde aantal dagen thuis worden gehouden als hulpje in het huishouden. Het kan ook erger: veel meisjes worden systematisch thuisgehouden. De leerplicht lijkt in vele migrantengezinnen niet te zijn doorgedrongen. De toekomstkansen van die meisjes worden zwaar gehypothekeerd.

(De Morgen)

BOEKEN-VERBRANDINGEN

Tolkiens The Hobbit-promoot satanisme, Roodkapje vertelt over een winddrinkende grootmoeder, Steinbecks Of mice and men bevat vuile en kwetsende taal en Das Kapital is politiek subversief. De **censuur-oorlog** woedt nog steeds volop in de Amerikaanse scholen, die door allerlei **drukkingsgroepen** worden bestookt. Veel scholen houden stand, maar evenveel scholen capituleren voor de steeds toenemende druk. In een school in New Jersey werd zelfs een woordenboek verwijderd na een klacht van een ouder dat het seksuele definitie bevatte.

De censoren lijken zich niet meer te baseren op de (didactische) «three Rs» (lezen, schrijven en rekenen), maar wel op de «three Ss»: vloekwoorden (swear words), satanisme en sex. In sommige Texaanse gemeenten is het dragen van zwarte kledij en van juwelen verboden wegens occulte associaties. Het gaat hier duidelijk niet alleen om individuele acties van bezorgde ouders. Integendeel, het betreft **drukkingsgroepen** die regelrechte boekenverbrandingen willen organiseren.

(Times Educational Supplement)

ARBEIDSCONTRACT

Slechts de helft van de jongeren die les volgen in het katholiek deeltijds beroepssecundair onderwijs, heeft een arbeidscontract. Meisjes scoren beduidend lager dan jongens. Het grootste deel van de zowat 2300 betrokkenen vindt weliswaar een job na de periode van opleiding. Verspreid over alle onderwijsnetten gaat het om zo'n 4000 jongeren. Met het deeltijds beroepssecundair onderwijs is sinds 1984 druk geëxperimenteerd. Deze nieuwe onderwijsvorm is het gevolg van het optrekken van de leerplicht tot 18 jaar. Op 1 september 1990 is het definitief van start gegaan.

(Het Belang van Limburg)

SCHOLIERENPROTEST

Voor president François Mitterrand, die de revolutie van '68 aangreep om de permanente staatsgreep van Generaal De Gaulle aan te klagen, moet het een vreemde ervaring zijn dat de kinderen van de generatie van mei '68 op hun beurt op straat komen, nog wel tegen een president en een regering die in 1981 aan de macht kwamen met de belofte **het kapitalisme te veranderen**. Onder het Mitterrandisme blijken de scholieren er al even erg, of nog erger, aan toe te zijn dan hun voorgangers van '68. Voor Frankrijk, dat de pretentie heeft de bakermat en de behoeder te zijn van een **universele cultuur** is dat geen propaganda.

Het enige waarmee de regering voor de dag kan komen is een pakket maatregelen dat eigenlijk niet meer is dan een pleister op een houten been: een lichte verhoging van het onderwijsbudget, de aanstelling van wat meer administratief en onderhouds- en bewakingspersoneel. Voor het overige legt Mitterrand het **grootste begrip** aan de dag voor de verzuimingen en klachten van de scholieren en geeft hij zijn minister van onderwijs in publiek een standje.

(Gazet van Antwerpen)

ZIE JE WEL : DYSLEXIE !

Lang dacht men dat dyslexie typisch een probleem was dat vooral jongens trof. Drie recente Amerikaanse studies spreken dit evenwel tegen. Zo onderzocht Dr. Sally Shaywitz 445 kinderen in Connecticut en volgde hen vanaf de kleuterschool. De school bleek vier maal meer jongens dan meisjes het label dyslexie te geven, waar Dr. Shaywitz **evenveel jongens dan meisjes** vond met dit probleem. Bovendien constateerde zij dat slechts de helft van de door de school als dusdanig gecatalogeerde kinderen ook echt aan dyslexie leden.

Een eeuw onderzoek met grootscheepse programma's om de biologische basis van het probleem te vinden staat zo op de helling. Jongens blijken door dit label onterecht te worden onderscheiden, terwijl veel probleemmeisjes geen hulp krijgen. Volgens Dr. Shaywitz speelt hier een self-fulfilling prophecy: leraars en ouders verwachten dat de meer uitbundige jongens meer problemen hebben, terwijl probleemmeisjes die zich stil op de achtergrond houden aan de aandacht ontsnappen.

(Times Educational Supplement)

COMPUTERS : DISCRIMINATIE

Schoolverlaters blijken veel meer kennis te hebben van computers dan de mensen in de industrie die dezelfde apparatuur hanteren. De leerlingen blijken **op elk vlak beter en sneller** te presteren.

Een groot probleem blijft het feit dat noch de school, noch de industrie **gelijke kansen** (kunnen) bieden aan meisjes en vrouwen. Vooral in de school, waar de meisjes blijkbaar door de meer dominante jongens van de terminals worden weggehouden, zijn de verschillen frappant. Nochtans toont onderzoek duidelijk aan dat meisjesstudenten informatica het voortreffelijk doen.

Dr. Colin Harrison van Nottingham University voorspelt voor de volgende tien jaar zo'n 25 à 75 procent groei van het aantal jobs waarbij computers worden gebruikt. Meisjes en vrouwen moeten dus dringend evenveel kansen krijgen om ervaring op te doen en de school kan hierbij een bepalende rol spelen.

(Times Educational Supplement)

SAUCISSEN SLIJTEN

«Vergeet niet te schrijven dat het ons al lang niet meer alleen om looneisen te doen is maar om de kwaliteit van ons onderwijs. We hebben hier 4 PC's, 8 Commodorkes en 2 printers staan. Op één PC na hebben we alles zelf gekocht. Daarvoor hebben we eerst heel veel saucissen moeten verkopen. Dat kan toch niet. Of is het soms de bedoeling dat we van onze jongeren alleen nog maar werklozen maken?» Daarmee vat Jacques Rasson van het Koninklijk Atheneum van Hannuit perfect de frustraties van de Franstalige leerkrachten samen.

(Het Belang van Limburg)

OVERAL EEN NIEUWE SPEELPLAATS ?

In 25 Vlaamse basisscholen werd het spel van 3500

kinderen op de schoolspeelplaats bestudeerd. Zo'n groot onderzoek is zelfs in het buitenland niet bekend. Het werd uitgevoerd met medewerking van de studenten regentaat Lichamelijke Opvoeding van Sint-Thomas Brussel. De resultaten leren ons veel over de kwaliteit van het spel. Ze tonen ook aan hoe dringend een nieuwe inrichting van de speelplaats is. *Jan Van Gils* van het Nationaal Diensten- en Onderzoekscentrum voor het Spelende Kind zwaait voor ons de poort open van een vernieuwde speelplaats. Of is er geen poort meer ?

In de tabel ziet u welke spelvormen per leeftijdsgroep het meest voorkomen: voor de **kleuters** het rustig spel, voor de **eerste graad** het creatief spel en voor de **tweede en derde graad** het regelspel.

Dat globaal genomen het **regelspel** sterk domineert op de speelplaats zal niemand verwonderen. Daarvoor zorgt vooral het voetbalspel. Maar ook spelen als tikkertje en seizoenspelen als touwtje springen, knikkeren, elastieken zorgen voor de hoge percentages.

De leeftijdsgroep van de 10-11-jarigen wordt in de literatuur aangehaald als de groep die graag regelspelen doet met meerdere kinderen. De inrichting van de schoolspeelplaats als een grote geplaveide vlakte speelt hierop sterk in. Deze leeftijdsgroep komt met haar behoefte aan regelspel dus wel goed aan haar trekken. Misschien wel te goed. Hun spel is immers eenzijdig. Andere spelvormen worden te weinig gestimuleerd of zelfs afgeremd

door de speelplaatsinrichting.

In de **woonomgeving** tekent zich een heel ander spelpatroon af: het regelspel neemt daar bij de 9-11-jarigen 19 procent voor zijn rekening, het rustig spel 35, het creatief spel 28 en het herhaald bewegen 17 procent. De omgeving en het aantal kinderen hebben dus een grote invloed op de aard van het spel. De vraag rijst nu of het ene spelpatroon te verkiezen valt boven het andere. Vanuit bepaalde pedagogische opties kan er een voorkeur zijn voor sommige spelvormen. Wij pleiten er evenwel voor dat op de schoolspeelplaats alle kinderen met alle spelvormen aan bod moeten kunnen komen. De **variatie** is belangrijk. We moeten een onevenwichtig spelpatroon vermijden. Spelvormen die op de speelplaats weinig aan bod komen willen we dus stimuleren en spelvormen die andere vormen overheersen, willen we afremmen. Maar we kiezen niet voor of tegen een spelvorm.

Voor de **kleuters** zijn de re-

sultaten heel merkwaardig. Het grootste deel van hun spel is rustig. Dit is opvallend omdat kleuters doorgaan voor zeer beweeglijk en zeer creatief. Het aandeel van het creatief spel ligt wel behoorlijk hoog, maar het rustig spel stijgt er stevig boven uit. Het regelspel komt er beduidend minder aan bod. Dit laatste klopt met de stelling uit de ontwikkelingspsychologie dat kleuters nog maar weinig echt in groep kunnen of willen spelen.

Het onevenwicht tussen rustig spel en creatief spel is evenwel te groot. Dit heeft ongetwijfeld te maken met de onherbergzaamheid van de schoolspeelplaats. De noodzakelijke geborgenheid die kinderen (en zeker kleuters) moeten vinden om hun eigen spel uit te bouwen, is niet aanwezig op de schoolspeelplaats.

De eerste graad speelt evenwichtiger. Het creatief spel overheerst er, maar het rustig spel en het regelspel komen goed

DE SPELVORMEN

Rustig spel. De kinderen zijn weinig in beweging. Ze kijken naar iets (receptief spel) of zijn samen aan het praten of overleggen (sociaal spel).

Creatief spel. Kinderen nemen het initiatief en geven het spel zelf vorm: fantasiespel (gezinnetje spelen), constructiespel (zandbak), experimenteel bewegen (uittesten wat je kan en durft) enz.

Regelspel. Dat verloopt volgens duidelijke regels en afspraken.

Herhaald bewegen. De klemtoon ligt hier op het motorisch bezig zijn, het steeds herhalen van dezelfde beweging(en).

DE SPELVORMEN PER LEEFTIJDGROEP (IN PROCENTEN) :

	rustig	creatief	regel	herhaald bewegen
kleuters	42	34	12	12
1ste graad	25	45	22	8
2de graad	17	15	47	20
3de graad	18	8	68	5
samen	23	22	43	12

aan bod. Bij het creatief spel is er daarenboven een aardig evenwicht tussen fantasiespel (18%), experimenteel bewegen (17%) en het constructiespel (13%). Voor deze leeftijdsgroep is het spelpatroon op school evenwichtiger dan het spel in de woonomgeving. Daar haalt creatief spel 33 procent, rustig spel 43, regelspel 6 en herhaald bewegen 18 procent.

In de **tweede en derde graad** is het spelpatroon onevenwichtig. We pleiten dan ook voor het stimuleren van rustig en creatief spel.

VERNIEUWEN

De schoolspeelplaatsen zoals we ze nu kennen, zijn gemaakt opdat kinderen zich tussen de lessen door even zouden kunnen ontspannen. Daarbij is in de voorbije decennia veel klemtoon gelegd op de beweging die kinderen nodig hebben. Die beweging werd vertaald in regelspel. Het bezig zijn op de schoolspeelplaats moest het **stijl zitten** in de klas compenseren of zelfs remediëren. Die opvatting is nog terug te vinden op de meeste schoolspeelplaatsen in Vlaanderen. En ook al is er in 1979 tijdens het Internationaal Jaar van het Kind en tijdens de actie Schoolspeelplaats een andere beweging op gang gekomen, heel ver is die nog niet doorgedrongen. Sinds vorig jaar stellen we echter weer een opleving van de belangstelling voor de schoolspeelplaats vast. Wat stellen we nu voor?

1. Alle kinderen moeten met **hun eigenheid** aan bod kunnen komen op dezelfde speelplaats. De sportieven, de rustelozen, de prutsers, de muurbloempjes en de fezelaars moeten allen voor hun geliefde bezigheid een kans krijgen.

2. Alle spelvormen moeten mogelijk zijn. Daarom moeten we een speelplaats indelen. Net als vele kleuterklassen wordt de speelplaats verdeeld in speelhoeken, waar groepjes kinderen hun eigen spel kunnen ontwikkelen en niet worden gehinderd door andere groepjes. De overzichtelijkheid wordt ingeruild voor **geborgenheid**. Speelruimten zijn niet de belangrijkste attributen. Groenvoorziening, niveauver-

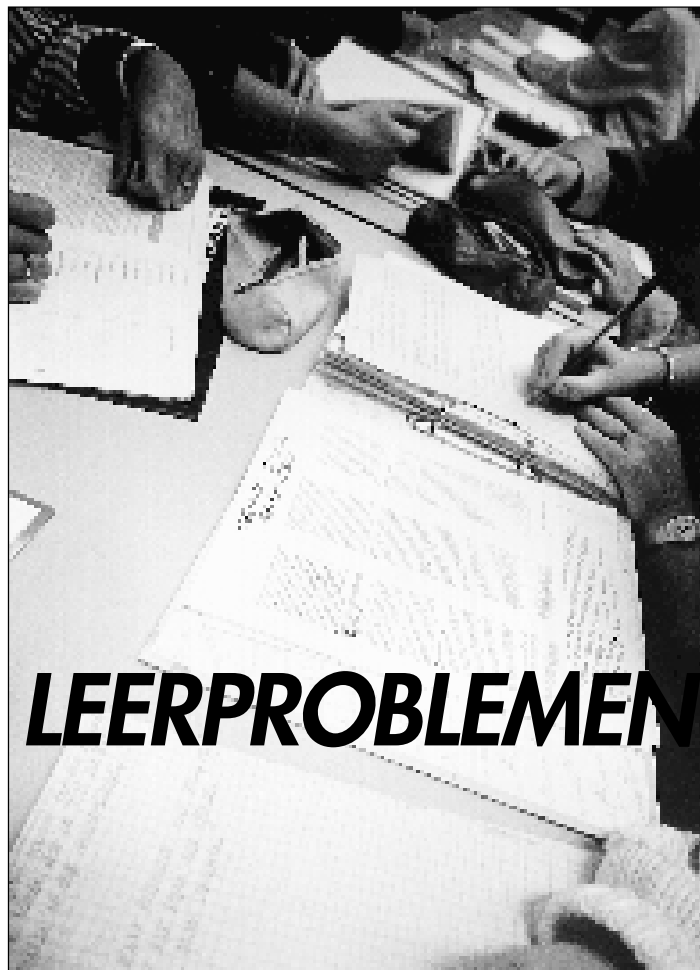
AAN DE SLAG

□ *Hoe de herinrichting van een speelplaats in zijn werk kan gaan vindtu in de nieuwe brochure: «Een kindvriendelijke schoolspeelplaats». Ruim geïllustreerd, vol concrete voorbeelden en praktische tips om een klassieke, fantasieloze speelplaats zonder veel kosten om te bouwen tot een gezellige ruimte voor alle kinderen. De brochure werd gratis verspreid in alle Vlaamse basisscholen. Bijkomende exemplaren kosten 126 frank (inclusief verzendingskosten). Bestellen bij: Vlaams Ministerie van Onderwijs – Dienst Informatie en Documentatie – Koningsstraat 150 – 1000 Brussel – ☎ 02-210 54 00.*

□ *Een diamontage met realisaties uit heel Vlaanderen is beschikbaar bij N.D.O. (Nationaal Diensten- en Onderzoekscentrum voor het Spelende Kind – Spastraat 32 – 1040 Brussel – ☎ 02-230 17 92). Die dienst kan ook instaan voor de begeleiding van herinrichtingsprojecten.*

schillen en meerpalen worden de instrumenten waarmee een speelplaats wordt omgevormd tot een leefruimte voor kinderen. Het spel wordt daarbij niet voorgeprogrammeerd maar gevarieerd spel wordt mogelijk gemaakt. □

Jan Van Gils
(N.D.O.-studiedienst)

Met veel pedagogisch genoege hebben wij in het voorbije jaar kennis gemaakt met het nieuwe tijdschrift *KLASSE*. Naast het direct inspelen op de actualiteit biedt de aanpak van een centraal thema een uitstekende kans om velen in de aangebrachte problematiek in te leiden en wellicht ook te helpen in het zich vormen van een mening, respectievelijk het vinden van wegen naar oplossingen. De nummers over o.m. de kostprijs van het onderwijs, het zitten-blijven en de inspectie zijn vanuit dit oogpunt zeker waardevol. Wij menen dat de thematische aanpak een goede formule is.

En wie zijn wij? *De Stichting Leerproblemen* is een initiatiefgroep die zich tot doel stelt kennis met betrekking tot het domein van de leerproblemen te verwerven en te verspreiden, initiatieven inzake onderzoek ter hand te nemen of te ondersteunen en een actieve rol te spelen in de dialoog tussen wetenschap, praktijk en beleid. *De Stichting Leerproblemen* is geen belangengroepering, noch een vertegen-

woordiging van politieke of filosofische stromingen. Zij poogt een klankbordfunctie te vervullen.

Vanuit onze invalshoek durven wij u dan ook een belangrijk thema suggereren: de problematiek van de jongeren met leerproblemen (zowel in het basisonderwijs als in het secundair onderwijs). Dit is terecht een uiterst belangrijk zorgenveld in het onderwijs geworden. Toch zitten wij met allerlei vragen. Hoe wordt het probleem aangepakt? Hoe gaat «onderwijs» daarmee om? Hoe succesvol is de aanpak? Beschikt de school over de nodige deskundigheid om de problemen aan te pakken? Hoe verloopt de samenwerking met de zogenaamde ambulante en/of externe hulpverleningsinstanties? Zijn er specifieke beleidsmaatregelen? Kunnen we niet komen tot een gemeenschappelijke aanpak vanuit onze bekommernis voor kinderen met leerproblemen? □

J. Depoortere, secretaris
v.z.w. Stichting Leerproblemen –
Vesaliusstraat 2 – 3000 Leuven

COMPUTERFOUT ?

Met enige verbazing is akte genomen van het artikel «School in schijfjes» dat verschenen is in **KLASSE 9**. Er wordt blijkbaar verondersteld dat binnen Europa MS/DOS de enige standaard is voor alle onderwijsnetten en alle onderwijsniveaus.

In welgeteld drie Europese landen zou MS/DOS werkelijk standaard (moeten) zijn in het basisonderwijs : Nederland, Denemarken en België. Op mijn studiereizen zag ik dat in de meeste basisscholen nog een 8bits-computer met een Z80 of een 6502-processor gebruikt wordt. Enkel in Nederland staan heel wat Atari, Amiga en Macintosh-toestellen met een 68000-processor (ongeveer 1700 in zowat 400 scholen volgens de plaatselijke onderwijs-verantwoordelijke). Er blijkt een hemelsbreed verschil tussen wat er in de school werkelijk staat en wat er volgens sommige artikels al zou aanwezig zijn.

De auteur moet wellicht verkeerd geïnformeerd zijn over de inplanting van de vele Macintosh-toestellen in de klassen van het vrije basisonderwijs in West-Vlaanderen. Bij de jongste enquête van eind september 1990 voor de 302 scholen van het katholiek basisonderwijs in West-Vlaanderen staan welgeteld 2 Macintosh-toestellen in de klas... Juist is dat er 59 schooldirecties gebruik maken van een Macintosh voor hun administratieve opdrachten.

In het vrijsecundair onderwijs zouden volgens het artikel

uitsluitend MS/DOS-toestellen staan, een recente telling bracht aan het licht dat in de vrije scholen in de provincie Namen de MS/DOS-toestellen in de minderheid zijn. Volgens het interview zou in het vrij secundair onderwijs in West-Vlaanderen enkel MS/DOS staan, maar toonde onze televisie onlangs geen beelden van secundaire scholen met Macintosh-toestellen (opnames in het St.-Jozef- en St.-Pieterscollege te Blankenberge en in een V.T.I.)? Uit de meest recente gegevens blijkt dat er zowat 115 Macintosh toestellen zijn aangekocht. Het fenomeen als zou enkel in West-Vlaanderen Macintosh staan is trouwens totaal uit de lucht gegrepen want ook in de andere provincies grijpt de verspreiding duidelijk plaats spijs georganiseerde groepsaankopen voor MS/DOS-computers om het tij vooralsnog te keren ten gunste van bepaalde firma's die al het mogelijke doen om de hun resterende modellen aan het onderwijs kwijt te geraken.

In het artikel is geen melding gemaakt dat door het N.S.K.O. een circulaire naar alle vrije middelbare scholen is gestuurd op 3 mei 1990 waarbij de scholen de vrije keuze krijgen voortaan ook andere systemen aan te schaffen, maar met het risico (?) zich te isoleren van de MS/DOS-standaard die voor de navorming van leerkrachten verplichtend wordt opgelegd door de P.S.I. Deze openheid tegenover de technologische vernieuwingen

kunnen we niet genoeg toejuichen. In het katholiek basisonderwijs waait een andere wind... Het wordt de navormers verboden andere pakketten te gebruiken dan het Philipspakket Dynamic Environment en de klap op de vuurpijl is ongetwijfeld het verbod om op de navormingssessies educatieve software op de Macintosh te demonstreren of te tonen aan de cursisten.

Dat de MS/DOS-standaard aan het wankelen is, blijkt overduidelijk uit de verslagen van de Belgische Ondernemingen die in 1988 meer dan 2,2 miljard investeerden in opleiding voor OS/2 en Macintosh voor de omschakeling van hun personeel. Bovendien blijkt er een sterke daling van de verkoop van MS/DOS-toestellen in zover dat grote merken als Philips, Olivetti, Wang, Zenith (om er maar enkele te noemen) tegen zware verliescijfers aankijken.

Persoonlijk heb ik geen zicht op wat er in andere netten gebeurt maar uit het feit dat sedert korte tijd de rijksscholen mijn educatieve software voor Macintosh bestellen, moet ik besluiten dat ook daar de Mac zijn intrede heeft gedaan.

Uit het artikel zou de indruk bij de lezer gewekt kunnen worden dat de pedagogische stuurgroep informatica weinig vat heeft op de werking in het basisonderwijs, omdat de diocesane inspectie van elk bisdom zelf bepaalt welk besturingssysteem zij ondersteunt. Dit is niet zo. In West-Vlaanderen werden de navormers door de diocesane inspecteur vrijgesteld op grond van technische diploma's (programmeur-systeemanalyst en/of houder van diploma's van hoger technisch onderwijs richting elektronica) en met de opdracht er het beste van te maken voor de bijscholing in hun bisdom. In andere bisdommen en in andere verbonden volstaat het dat iemand minstens drie maanden met een computer kan werken.

De basisscholen worden hier eerder dan in de andere bisdommen op de hoogte gebracht van de laatste nieuwe ontwikkelingen. Zo vermijden de navormers dat onze scholen een dumpmarkt worden voor de eindereeks modellen.

Wat de navormingen in het basisonderwijs betreft, staan we

in West-Vlaanderen voorop bij de andere bisdommen. Ook het aantal computers in de scholen is nergens hoger dan in West-Vlaanderen. Nergens elders worden de sessies zo druk bijgewoond.

Uiteraard is het niet de bedoeling hier een polemiek over de diverse systemen op gang te brengen. Het lag enkel in de bedoeling u op de hoogte te brengen dat wat in het artikel staat, helemaal niet met de realiteit overeenstemt. □

*O. Timmerman,
verantwoordelijke voor de
navormingen basisonderwijs van
het bisdom Brugge*

NASCHRIFT :

Blijkbaar bent u de veelschrijver van programma's Macintosh naar wie A. Vandewalle van de Stuurgroep Informatica van het N.S.K.O. in het interview verwees. Wij kunnen alleen herhalen dat de Werkgroep Onderwijs en Informatica van het Vlaams Ministerie van Onderwijs MS/DOS als standaard aanbeveelt. Maar de scholen zijn uiteraard vrij zelf te beslissen welk systeem ze willen gebruiken, met het risico zich te isoleren van de rest.

EENZIJDIG

KLASSE is een zeer interessant blad. Naar mijn mening worden de onderwerpen echter iets te eenzijdig besproken. Ik zou meer de meningen en **visies vanderden** aan bod laten komen : ouders, leerkrachten en studenten.

*Lucien Deschietere,
Vrije Basisschool Waregem.*

PROMOTIE

Volgens deskundigen van het ANCO-centre in Dublin zijn dit de zes fasen van **elk project**. Volgens mij interessant om ook in onderwijs eens over na te denken.

1. Wild enthousiasme.
2. Totale verwarring.
3. Desillusie.
4. Klopjacht op de schuldige.
5. Bestrafing van de onschuldige.
6. Promotie van de niet-betrokene. □

*R. Smet, Ere-Inspecteur-generaal,
secundair onderwijs*

«VLAMINGEN IN DE WERELD»

De vereniging *Vlamingen in de Wereld* vertegenwoordigt vele duizenden Vlamingen die in het buitenland leven. Met hoevelen ze zijn weet niemand. Wat we wel weten is, dat er in Noord-Amerika alleen al vele honderduizenden zijn die zich nog sterk verbonden voelen met hun land van herkomst: Vlaanderen. Sommigen onder hen zijn pas onlangs naar het buitenland vertrokken. Anderen deden het lang geleden of werden geboren uit Vlaamse ouders.

Om tegemoet te komen aan de daaruit voortvloeiende behoeften en noden werd de organisatie *Vlamingen in de Wereld* (V.I.W.) opgericht. Nu zijn er veertig vaste vertegenwoordigers in alle continenten. Samen met hen vormt het internationaal secretariaat in Brussel een wereldomspannend netwerk van relaties en contacten.

De Vlamingen in het buitenland houden er aan te behoren tot dit relatienet. Wat doen wij?

1. Logistieke steun verlenen aan het **Vlaamse verenigingsleven** (voordrachtgevers, didactisch materiaal toezenden enz.).

2. Bemiddelen in de bevordering van alle vormen van **Nederlandstalig onderwijs** voor Vlaamse jongeren in het buitenland. Ook de gelijkwaardigheid van de diploma's is een voortdurende zorg en wordt door V.I.W. bij de overheid bepleit.

3. **Toerisme** aanmoedigen naar gebieden waar Vlaamse nederzettingen zijn. Bezoeken aan Vlaanderen stimuleren door onze emigranten, hun familieleden, vrienden en relaties.

4. Begeleiding bij de (her)ontdekking van **etnische oorsprong** (opmaak van familie-stambomen, familiekunder en be-

vorderen van onze onthaalprogramma's).

Het werk van V.I.W. als ombudsorganisatie bestaat voor een groot deel uit sociaal dienstbetoon. Alle problemen, kleine en grote, worden op pragmatische wijze aangepakt. Dit schept een vertrouwensklimaat voor de culturele, sociale en economische diensten die onze emigranten ter plaatse willen waarmaken. De bemiddelende taak bestaat vooral uit aanvragen van studiebeurzen voor hoger en middelbaar onderwijs, pensioenregeling, militieaangelegenheden en nationaliteitsproblemen voor mensen die administratief heen en weer geslingerd worden tussen twee werelden.

De dienstverlening en de begeleiding in het emigratieproces begint soms lang voor de afreis. Veel problemen, vooral van praktische aard, dienen zich aan. V.I.W. helpt zoeken naar een antwoord.

Ook Vlamingen in Vlaanderen kunnen toetreden. Lidmaatschap geeft recht op het tweemaandelijkse tijdschrift *V.I.W.-Nieuws* en geeft toegang tot allerhande informatie en dienstverlening.

De lezers van *KLASSE* kunnen ons een grote dienst bewijzen door aan het secretariaat naam en volledig adres door te geven van alle hen bekende Vlaamse vrienden en familieleden in het buitenland. Zo wordt onze V.I.W.-familie groter en de zesde Vlaamse provincie een dichtbevolkt net dat de ganse wereld omvat. □

Guido DUTRY, Directeur
Vlamingen in de Wereld v.z.w. –
Blanchestraat 11 – 1050 Brussel –
☎ 02-538 62 91

*Wie lid wil worden stort 600 frank op
K.B. 427-9020051-75*

«Ik heb soms de indruk dat veel leerlingen hun tijd zitten te verliezen op school en ook in mijn les. Maar als ik bijvoorbeeld meer groepswork of individueel work inschakel loopt het nogal eens uit de hand. Hoe zou ik mijn lessen efficiënter kunnen laten verlopen?»

Het meest efficiënte onderwijs past zich aan aan de **verschillen** tussen de leerlingen. Daar zijn velen het wel over eens. In de praktijk blijven de meeste leraars echter het script van hun lesplan centraal stellen (1). Ze wijken daar voor individuen alleen van af om ze weer beter in het klassikaal verloop van hun lesplan in te schakelen. Ze gebruiken zelden diagnostische informatie om de leerlingen **aangepaste leerwegen** te laten volgen. Als er toch wordt gedifferentieerd is dat meestal alleen naar **leertijd** of **niveau** (2). Al komen maar weinig leraars zelfs daar aan toe. Goed gestructureerd individualiseren veronderstelt trouwens een totaalconcept van de hele klas- en schoolorganisatie.

Zowel in klassikaal als in meer geïndividualiseerd onderwijs gelden echter dezelfde basisregels voor meer efficiëntie (3). Als u die leest herkent u ze wel. Maar hoe staat het ermee in de dagelijkse praktijk? Drie vuistregels voor de meest efficiënte leraar op een rijtje.

1. Hij formuleert **duidelijke doelstellingen**, legt op een heldere manier uit wat hij van elke leerling verwacht en maakt consequente afspraken over regels en werkwijze.

2. Hij is bij de pinken en kan zijn **aandacht spreiden**. Hij merkt meteen als er verwarring is of als de aandacht van een leerling

verzwakt. Met eenvoudige ingrediënten betreft hij alle leerlingen op elk moment bij de les. Het lesverloop vertoont continuïteit en wordt niet om de haverklap onderbroken. 3. De leerlingen krijgen eigen **verantwoordelijkheid**. De opdrachten houden een **uitdaging** in en de leraar gaat na of ze worden uitgevoerd zoals van hen wordt verwacht (4).

Efficiënte leraars werken **preventief**. Door het lesverloop goed te **organiseren** voorkomen ze storingen in plaats van steeds nieuwe problemen achterna te moeten hollen. Op die manier is de tijd die leerlingen effectief met de leerstof bezig zijn het grootst. Hoe groter die **taakgerichte leertijd**, hoe beter de leerprestaties van de leerlingen (5). Dat is alvast één belangrijke indicator om efficiëntie te meten. Maar zoals u weet is onderwijs een complex proces. Al geldt die vaststelling voor sommigen als stimulans en voor anderen als excuus. □

(1) *Het gebruik van diagnostische informatie*. Pijl S.J., Groningen, 1988.

(2) *Differentiatie op de basisschool*. Reezigt e.a., Den Haag, 1986.

(3) *Classroom organisation and management*. Doyle W., New York, 1986.

(4) *Classroom management*. Everson C.M. e.a., Prentice Hall, 1984.

(5) *Effective educational practices and provisions for individual differences*. Walberg H.J. e.a., Oxford, 1987.

WONEN IN BRUSSEL

Brukselbinnenstebuiten is een vereniging die kritisch werkt rond de woon- en leefsituatie in Brussel. Zij organiseren **rondleidingen** van drie uur en bekijken daarbij onderwerpen zoals *Waar wonen de Brusselaars?* en *Oostenrijk, Pruikentijd in Brussel*. De kostprijs van een rondleiding bedraagt 3500 frank (met mogelijke betoelaging door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap). □
Brukselbinnenstebuiten – Leon Lepagestraat 9 – 1000 Brussel – ☎ 02-511 78 83

VOLWASSENENVORMING

Het *Instituut voor Communicatie*, een erkend centrum voor volwassenenvorming, organiseert tal van cursussen, variërend van korte eenmalige lezingen tot langdurige opleidingen. Vertrekpunt zijn de **Gestalttheorie en –methodieken** waarbij u zich leert te richten op groei en ontwikkeling, op de eigen mogelijkheden als mens. Hierdoor wordt het contact met uzelf en met de omgeving verbeterd. Meer informatie over de talrijke mogelijke formules vindt u in het gratis programmaboekje *Ontmoeten*. □
Instituut voor Communicatie – Min. Vande Peereboomlaan 27 – 8500 Kortrijk – ☎ 056-21 10 26

EDUCatieve BEURS

Didactiek '91 is een educatieve beurs voor het secundair en hoger onderwijs. Het *Pedagogisch*

Didactisch Centrum Leuven, het *Vlieberg-Senciecentrum* en de *V.V.L.-Leuven* staan voor de derde maal in voor de organisatie van deze tweejaarlijkse happening op 16 en 17 maart in de universiteitshal van de K.U. Leuven.

De organisatoren willen de leraars **informer**en over recente ontwikkelingen in didactiek en pedagogiek in en buiten hun vakgebied. Ze tonen het totale aanbod aan **educatieve hulpmiddelen** en willen bovendien het imago van de leraar herwaarderen.

Didactiek '91 bestaat uit drie luiken: lezingen, een educatieve beurs (géén verkoopsbeurs) en

de uitreiking van *De Gulden Negen*, de prijs voor de meest waardevolle educatieve uitgave van de voorbije twee jaar. Leraars, directeurs, inspecteurs, onderwijsbegeleiders enz. komen hier dus volop aan hun trekken. Het Ministerie van Onderwijs heeft een eigen stand, waarop ook **KLASSE** zal aanwezig zijn. □
Didactiek '91 – Jaak Poot – Naamsesteenweg 355 – 3001 Heverlee – ☎ 016-23 25 85

B.R.T.-SCHOOLTELEVISIE

Elke zaterdag van 10 u. tot 12 u.45. (Op 2 februari krijgt u vanaf 12 u.15 een interview over een thema uit **KLASSE**).

BASISONDERWIJS

2 februari
10 u. : Madi (5 + 6) [1]
10 u.29 : T.V.–Tam–Tam (5 + 6)
9 februari
Algemene informatie met o.m. *Boekentip* en *Schoolinfo*.
16 februari
10 u. : Oren horen, ogen zien (3 + 4) [2]
10 u.25 : Simon en Sarah (5 + 6) [2]
23 februari

VORMING VOOR LERAARS

VAKOVERSCHRIJDEND

– Werken met **video** : op 27 februari, 6, 13 en 10 maart. Een vormingscyclus voor leraars uit alle onderwijsniveaus met aandacht voor allerlei didactische toepassingen en actieve werkvormen. Bijscholingscursussen – op maat – gesneden en in uw eigen school zijn ook mogelijk. (*Organisatie* : A).

– **Schoolmanagement** : 8 sessies vanaf 26 maart.

Een gratis navormingsprogramma (erkend; gefinancierd door de A.R.G.O.) voor directieleden secundair en hoger onderwijs, met uiteenzettingen, aangepaste gevallenstudies, groepswork én individuele coaching. De deelnemers werken tevens een **actieplan** uit gericht op de eigen praktijk. (*Organisatie* : C).

BASISONDERWIJS

– Werken aan en met een **documentatiecentrum** in het basis-onderwijs : op 20, 27 februari en 6, 13 maart. Een bijscholing rond het gebruik en het onderhoud van een documentatiecentrum : waarde, organisatie, inrichting en inhoud. (*Organisatie* : B). □

De adressen :

A : *Stichting-Lodewijk De Raet* – Liedtsstraat 27-29 – 1210 Brussel – ☎ 02-242 01 11

B : *Bibliotheekschool Gent* – Antwerpsesteenweg 573 – 9040 Sint-Amandsberg – ☎ 091-29 15 92 (inlichtingen) of 091-25 37 34 (inschrijvingen)

C : *Vlerick School voor Management* – Sint-Pietersnieuwstraat 184 – 9000 Gent – ☎ 091-23 06 09

10 u. : Reintjens en Vuiltjens : Bekje (1 + 2) [2]
10 u.30 : T.V.–Tam–Tam (5 + 6)
SECUNDAIR ONDERWIJS

2 februari
11 u. : Eigenschappen van bewerkingen – Vergelijkingen [3]
11 u.25 : Verzorging van de mens [8]
11 u.50 : Nieuwe uitdagingen in de Afrikaanse wereld [4]
12 u.15 : Themagesprek i.s.m. **KLASSE**

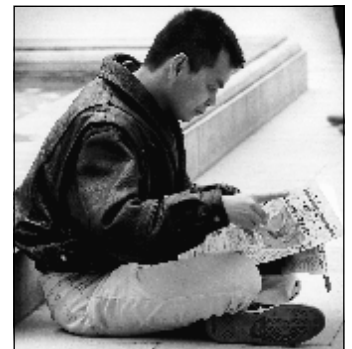
9 februari
Algemene informatie

16 februari
11 u. : Wat zijn kunststoffen ? [1]
11 u.25 : Muzzy comes back : Part One & Part Two
11 u.50 : Spectroscopische analysemethoden (1) [30]

23 februari
11 u. : Kunststoffen : van idee tot eindproduct [2]
11 u.25 : Muzzy comes back : Part Three & Part Four
11 u.50 : Spectroscopische analysemethoden (2) [31] □
B.R.T.-Schooluitzendingen – A. Reyerslaan 52 – 1040 Brussel – ☎ 02-737 31 97 – Voor kopies van programma's : *Dienst Media en Informatietechnologieën* – Handelskaai 7 – 1000 Brussel – ☎ 02-217 41 90

DAG VOOR MUNDIALE VORMING

De jaarlijkse *Dag voor Mundiale Vorming* vindt plaats op 19 februari en heeft als thema *Alfabetisering*. Alle scholen van het basis-, secundair en pedagogisch hoger onderwijs worden uitgenodigd om in de periode van 18 tot 22 februari actief mee te werken. Het Ministerie van Onderwijs stuurt elke school een **pakket** met lessuggesties en achtergrondinformatie. □
Werkgroep Mundiale Vorming – Vlasfabriekstraat 11 – 1060 Brussel – ☎ 02-539 26 20

AMNESTY INTERNATIONAL

Schrijf ze vrij Amnesty International

Het nieuwe jaar is net begonnen. Tijd dus om voor- en achteruit te kijken. In het *Jaarboek 1990* van *Amnesty International* staan 138 landen vermeld waar **mensenrechten** worden geschonden. A.I. zet zich in voor de vrijlating van gewetensgevangenen, voor eerlijke processen voor politieke gevangenen en verzet zich tegen wrede, onmenselijke of vernederende behandeling van alle gevangenen. U kunt ook helpen : door lid te worden, door thuis of in een schrijfkern brieven te schrijven enz. Misschien kunt u met heel de klas iets doen ?

A.I. - Kerkstraat 156 - 2060 Antwerpen - t 03-271 16 16

KAARTEN VOOR KINDEREN

Het *Comité voor Bijzondere Jeugdzorg* van Brussel startte drie jaar geleden een **kinderrechtenproject**. Doel was «het gesprek over de leefsfere van kinderen in Brussel op gang brengen en actueel houden». De V.I.N.K.-trofee werd in het leven geroepen om een *Volwassen Initiatief Naar Kinderen* te bekronen.

Dit driejarige project wordt nu afgesloten. Kinderen uit het lager onderwijs van acht Brusselse scholen hebben *Vrolijke Ideeën Naar Kinderen* op papier gezet. Het comité heeft hiervan een kaartspel gemaakt waardoor de algemene rechtenidee concreet gestalte krijgt in 52 getuigeniskaarten over de dagelijkse leef sfeer van de kinderen. De V.I.N.K.-trofee '90 wordt trouwens gegeven aan al deze kinderen. Scholen die willen meekaarten kunnen het spel gratis krijgen.

TENTOONSTELLINGEN

- *Mikpunt Muzentempel* : tot 3 februari.

Een tentoonstelling rond de museumcontestatie omstreeks 1968. Gratis toegankelijk.

I.C.C.-Meir 50-2000 Antwerpen - t 03-226 03 06

- *Zeitworte* : van 16 januari tot 16 februari.

Een multimediale, historische tentoonstelling n.a.v. de veertigste verjaardag van de Bondsrepubliek Duitsland waarbij twaalf typisch Duitse begrippen (vb. *Wirtschaftswunder*) worden geïllustreerd. Met didactisch materiaal, plakaten enz. mikt men vooral op leraars en studenten Duits.

Goethe-Institut - Belliardstraat 58 - 1040 Brussel - t 02-230 39 70

KLASSETIP VAN DE MAAND

- *Het goud der Skythen - Schatten uit de Hermitage, Leningrad* : van 16 februari tot 14 april.

De Skythen, meedogenloze nomadenruiters, domineerden van de zevende tot de derde eeuw voor Christus het gebied ten noorden en ten oosten van de Zwarte Zee. Deze tentoonstelling over de **zoömorphe kunst in de euraziatische steppen** toont een groot aantal stukken afkomstig uit *kourganen*. Dit zijn enorme grafheuvels waarin de hoofdmannen werden begraven met al hun bezittingen, hun paarden, vrouwen en dienaars.

Deze diersijl vindt men terug over een veel ruimer gebied van de Donauoever tot aan de Ordos in China. Die culturele eenheid wordt geïllustreerd via andere beschavingen uit deze gebieden.

Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis (i.s.m. het Gemeentekrediet) - Jubelpark 10 - 1040 Brussel - t 02-734 40 11

Comité voor Bijzondere Jeugdzorg - Mia Geukens - Finisterrastraat 4 bus 6 - 1000 Brussel - t 02-217 7727

KINDEREN EN POEZIE

De *Werelddag van de Kinderpoëzie in Vlaanderen* was vorig jaar een groot succes. De organisatoren starten daarom met een v.z.w. *Werelddag van de Kinderpoëzie in Vlaanderen* met dezelfde doelstellingen : kinderen aanspreken via poëzie en sensibiliseren voor wat zich in hun

onmiddellijke omgeving afspeelt.

In het kader hiervan organiseert de v.z.w. een **poëziewedstrijd** voor kinderen jonger dan 13 jaar. Het thema is «het goede nieuws» en de kinderen mogen de gedichten ook illustreren. Inzenden moet wel vóór 1 februari !

Wedstrijd Kinderen & Poëzie - Jan Vanbaelen - Kloosterstraat 129 - 1710 Dilbeek

DE KUNSTBANK

De Kunstbank is levend en wel. Het paradepaardje, de

tentoonstelling *Dialog 3 x 2*, wordt nu opgevolgd door het nieuwe schoolproject *Beeld en betekenis*. De vier stijlperiodes (realisme, expressionisme, surrealisme, abstractie) in het werk van de Leuvense schilder *Piet Gilles* worden geduid onder de noemers **zien, voelen en weten**. Ze worden geplaatst tegenover het werk van vier hedendaagse kunstenaars die op hun manier vorm geven aan dezelfde strekkingen. Lessenreeksen voor volwassenen, nieuwe tentoonstellingen, een reeks *Grafiek uit eigen huis* enz. completeren het beeld van een vereniging die de confrontatie met het hedendaagse beeldende kunstwerk niet uit de weg gaat.

De Kunstbank v.z.w. - Vaartstraat 30 - 3000 Leuven - t 016-23 31 23 - Voor 600 fr. bent u lid en krijgt u regelmatig de *Kunstbrief*.

UNIVERSITAIRE INFO-DAGEN

Vanaf eind januari organiseren de Vlaamse Universitaire Instellingen weer informatiedagen voor toekomstige studenten. Wij geven u de adressen waar u nadere informatie en preciese data kunt verkrijgen.

- K.U.L. - Dienst voor Studieadvies - Naamsestraat 63 - 3000 Leuven - t 016-28 43 11

- K.U.L.A.K. - Dienst voor Studieadvies - Universitaire Campus - 8500 Kortrijk - t 056-21 79 31

- R.U.G. - Adviescentrum voor Studenten - Sint-Pietersplein 7 - 9000 Gent - t 091-23 88 77

- V.U.B. - Dienst voor Studieadvies - Pleinlaan 2 - 1050 Brussel - t 02-641 23 18

- R.U.C.A. - Dienst voor Studie- en Studentenbegeleiding - Groenenborgerlaan 171 - 2020 Antwerpen - t 03-218 04 90

- U.F.S.I.A. - Dienst voor Studieadvies en Studentenbegeleiding - Prinsstraat 14 - 2000 Antwerpen - t 03-220 46 32

-U.I.A.-Dienst voor Studieinformatie - Universiteitsplein 1 - 2610 Wilrijk - ☎ 03-820 21 21
 -L.U.C.-Dienst voor Studieadvies - Universitaire Campus - 3590 Diepenbeek - ☎ 011-22 99 61
 - U.F.S.A.L.- Dienst voor Studieadvies - Vrijheidslaan 17 - 1080 Brussel - ☎ 02-427 99 60 □

LESMAPPEN RECHT

De afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie van de Leuvense Rechtsfaculteit heeft drie lesmappen gemaakt voor leraars uit de **hoogste jaren van het secundair onderwijs**.

- *Jeugdcriminaliteit* (114 blz., 360 fr.) bespreekt in drie lessen de oorzaken, omvang, spreiding en preventiemogelijkheden van dit fenomeen, met een toepassing op het verschijnsel vandalisme.

- *Jeugdbescherming* (102 blz., 300 fr.) wijdt vier lessen aan de rechten en plichten van de minderjarigen en aan de jeugdbescherming zelf, waarbij ook de selectiviteit binnen de jeugdbescherming wordt besproken.

- *Straffen* (101 blz., 300 fr.) bestaat uit vijf lessen : de begrippen wet en straf, de doodstraf, het gevangeniswezen, de mogelijke psychosociale gevolgen van vrijheidsberoving en alternatieve straffen.

Elke map bevat naast de leerinhoud en het leerlingen- en docentenmateriaal een lijstje van aanbevolen literatuur en nuttig didactisch materiaal. Lesdoelstellingen, didactische principes en werkvormen krijgen eveneens aandacht. □

Strafrecht, Strafvordering en Criminologie-Hooverplein 10-3000Leuven - ☎ 016-28 53 00

MAAK UW STUDIEKEUZE

Op 24, 25 en 26 januari organiseert het *Katholiek Hoger Onderwijs Brussel* gespreksdagen waar jongeren contact kunnen nemen met docenten en studiebegeleiders. In veertig stands van katholieke instellingen voor hoger onderwijs, dienstverlenende organisaties (met een uitgebreide P.M.S.-stand) en allerlei randactiviteiten worden alle vragen beantwoord van **laatstejaars secundair onderwijs** en hun ouders of leerkrachten.

De gespreksdagen vinden plaats in de Brusselse Magdalenzaal en de toegang is gratis. □
Katholiek Opvoedings- en Cultuurwezen Brussel-Ninoofsesteenweg 339 - 1080 Brussel - ☎ 02-521 13 73

NEDERLANDSE PUBLIKATIES

Het Nederlandse Instituut voor *Leerplanontwikkeling* produceert aan de lopende band interessante leesstof. Lesmateriaal, achtergrondinformatie, bijscholingsmateriaal, congresverslagen enz. Wij signaliseren regelmatig enkele recente aanwinsten.

- **Schoolse taalvaardigheid in de zaakvakken** geeft concrete aanwijzingen om het taalonderwijs Nederlands in de basisschool beter af te stemmen op de zaakvakken.

- **Leerplan voor onderwijs in eigen taal en cultuur** is een gids voor het basisonderwijs, waarbij ook bijzondere delen horen voor het Moluks-Maleis, het Turks en in de toekomst het Marokkaans-Arabisch.

- **Anadili derslerinde kavramsal gelisim** is een handleiding voor de lessen onderwijs in eigen taal en cultuur (Turks) van het basisonderwijs. □

Instituut voor Leerplanontwikkeling - Postbus 2041-7500 CA Enschede - Nederland - ☎ 00-31-53-840 500

MENSENRECHTENKRONIEK

«Ik ben geneesheer. Een maand geleden kwam een moeder met haar vijf kinderen bij mij op raadpleging... ze had de kinderen weggehaald uit het centrum waar ze geplaatst waren. Met de attesten ging ze naar de advocaat... Ze kocht voor elk een boekentas en liet ze naar school gaan... Op een maandagmorgen, vroeg, brak de politie de deur open. De kin-

NIEUWE PUBLIKATIES

PEDAGOGISCH

- **Van Nu en Toen 1** - *Jacky Goris en Marc Maes* - De Sikkel - 740 fr. Een bloemlezing literatuur voor de determinatiegraad. Met een handleiding voor de leraars. Deel 1 behandelt de periode van de Middeleeuwen tot 1880. Deel 2 is in voorbereiding.

- **Wie dit leest** - Infoboek - Roosterputstraat 34-2450 Meerhout - ☎ 014-30 04 77

Een nieuwe leesmethode voor het voortgezet lezen in de leerjaren 2 tot 6 van de lagere school.

- **Schoolverzuim : maatregelen die scholen (kunnen) nemen** - *K. Tj. Bos et al.* - Swets & Zeitlinger en Instituut voor Onderzoek van het Onderwijs S.V.O. - 95 blz.

Het resultaat van een onderzoek naar de acties die de school zou moeten of kunnen ondernemen om ongeoorloofd schoolverzuim terug te dringen. Centraal kan zo een aanvullend beleid worden opgezet, terwijl elke directeur voor zichzelf kan nagaan wat zijn school effectief reeds doet en wat ze meer kan doen.

- **Ouderparticipatie in het basisonderwijs** - *F. Smit* - Instituut voor Onderzoek van het Onderwijs S.V.O. - 241 blz.

Wat is ouderparticipatie ? Welke vormen kan niet-geïstitutionaliseerde ouderparticipatie aannemen ? Hoe functioneert geïstitutionaliseerde participatie ? Wat is de invloed op leraar en leerlingen en op de leerprestaties ?

- **Milieu-educatie op school** - Thema-nummer Persoon en Gemeenschap - Ringlaan 9 bus 13 - 2170 Merksem

Milieu-educatie op school is een must. Ze moet een vakoverschrijdend karakter hebben, omdat de milieuproblematiek multidisciplinair moet worden aangepakt. Leraars verwijzen dan naar de remmende onderwijsstructuren. Terecht of onterecht ?

- **Leren lezen en schrijven... Zo moeilijk als je denkt ?** - *Nicole Vettenburg* - Secretariaat Internationaal Jaar van de Alfabetisering - Parochiaanstraat 15 - 1000 Brussel - ☎ 02-510 37

21
 Wat is analfabetisme ? Wat zijn de oorzaken en wat wordt eraan gedaan ? Hoe

kan de school helpen bij het voorkomen en remediëren ? Een gratis brochure in twee versies : één voor het basisonderwijs en één voor het secundair.

- **Nét écht** - N.C.M.V. - Jongeren v.z.w. - Stevinstraat 14 - 1040 Brussel - ☎ 02-238 07 33

Een onderwijskrant met meer informatie over het onderwijsproject Leerbedrijf van de N.C.M.V. - Jongeren.

SOCIO-CULTUREEL

- **Job Equal Opportunities for handicapped persons** - Instituut van de Onderneming - Eendrachtstraat 53 - 1050 Brussel - ☎ 02-514 33 40

Deze brochure wil een betere kijk geven op het werk van gehandicapten. In een tweede fase wordt met I.B.M. en het Ergologisch Laboratorium van het Instituut voor Hogere Studiën van België een databank uitgewerkt.

- **De landcommanderij Alden Biesen** - Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen - Kasteelstraat 97 - 8700 Tielt - ☎ 051-42 42 99 - 180 fr. (een abonnement voor 1991, 4 afleveringen, kost 600 fr.)

Een wandeling doorheen het complex Alden Biesen, thans een internationaal cultureel ontmoetings- en vormingscentrum, vroeger een landcommanderij van de Duitse Orde.

- **Manchester** - Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur - Gewad 13 - 9000 Gent - ☎ 091-24 17 32

Een speciaal nummer over «cottonpolis» Manchester. De industriële revolutie leverde een nieuwe lichting ingenieurs die de textiel-, bouw- en transportsector grondig vernieuwden.

- **Denkend aan Walschap** - *Max Wildiers* - De Nederlandse Boekhandel/Uitgeverij Pelckmans - 61 blz. - 350 fr.

Brieven van *Walschap* aan *Wildiers*, over een periode van 35 jaar. Een illustratie van een ongewone vriendschap over de ideologische grenzen heen.

– Doorlichting van de katholieke internaten in Vlaanderen

– N.S.K.O. – Guimardstraat 1 – 1040 Brussel – ☎ 02-507 07 77 – 1200 fr.

Dit eindrapport bevat ruim 400 blz. actuele gegevens over de situatie van de katholieke internaten, o.a. verwerkt per onderwijsniveau en per provincie : concept van een modern, christelijk internaat, profiel van de internaten, de kostprijs en de belevingen en verwachtingen van zowel internen als personeel.

INFORMATIEF

– Management in overheidsorganisaties

– Samsom H.D. Tjeenk Willink – Santvoortbeeklaan 21-29 – 2100 Deurne – ☎ 03-360 02 11 – 2090 fr. (basisbundel) + 8,8 fr. per pagina (aanvullingen)

Een losbladige gids waarin alle aspecten van het bestuurlijk en ambtelijk management aan bod komen. Met zes keer per jaar een nieuwsbrief *Management Actueel*. – **Studentenhandboek** – Standaard Uitgeverij – 525 blz. – 830 fr. In twaalf hoofdstukken – één per lidstaat van de E.G. – wordt het hoger onderwijs besproken : organisatie, instellingen, inschrijvings- en collegegeld, toelagen en beurzen, huisvesting enz. Een adressenlijst, een overzicht van studiemogelijkheden, een lijst van beschikbaar informatiemateriaal en een verklarende woordenlijst maken het overzicht compleet.

– Statuut Personeel Gemeenschapsonderwijs

– Kluwer Editorial – Santvoortbeeklaan 21-25 – 2100 Deurne – ☎ 03-360 02 11

– 1750 fr. (basisbundel) + 9,6 fr. per pagina (aanvullingen)

Een praktische leidraad met actuele informatie over rechten en plichten. Een losbladige uitgave met een thematische opbouw, een overzicht van rechtsorganen en – procedures en een uitgebreide adressenlijst.

KLASSETIP VAN DE MAAND

– Een leraar van klasse – Bram Lagerwerf – Swets & Zeitlinger – 138 blz. – ± 500 fr.

Een leraar moet zijn leerlingen iets bijbrengen. Hij moet orde houden in zijn klas. Hij moet een goede relatie opbouwen met zijn leerlingen. Deze drie aspecten van het lesgeven hangen nauw samen. Indien de leraar er één van verwaarloost, zullen ook de andere daar onder lijden. Dit boek geeft een groot aantal praktische tips zodat beginnende én ervaren leraars de problemen in de klas beter leren voorzien. En hoe ze hierop adequaat kunnen reageren !

Wij houden van het boek, al was het maar om de titel. ☐

deren werden meegenomen...».

Dit is een fragment uit *Mensenrechtenkroniek van de Vierde wereld 1990-1991*. Het boek bevat honderden dergelijke getuigenissen over kinderen in **grote armoede**, die er op rekenen dat iedereen mee stappen zet om hen een nieuwe toekomst te geven. Iedereen, dus ook de school, de leerkrachten, de ouders en al wie met kinderen en jongeren begaan is. ☐

Beweging A.T.D. Vierde Wereld – V. Jacobs – 12 – 1040 Brussel – ☎ 02-647 99 00 – Het boek kost 420 frank.

NEDERLAND-VLAANDEREN

De Nederlands-Vlaamse stichting *Algemeen-Nederlands Congres* (A.N.C.) publiceerde i.s.m. de *Vereniging voor Vlaamse Leerkrachten* (V.V.L.) en het *Nederlands Genootschap van Leraren* (N.G.L.) een lesbrief over de **Nederlands-Vlaamse betrekkingen in Europees perspectief**.

Nederland-Vlaanderen : een span (16 blz., 40 frank) brengt in 't kort de geschiedenis van eenheid en scheiding van de lage landen. Zowel de praktische samenwerking

als de officiële instrumenten worden in kaart gebracht. Op enkele actuele thema's (bv. de vaste boekenprijs, de waterverdragen) wordt dieper ingegaan. ☐

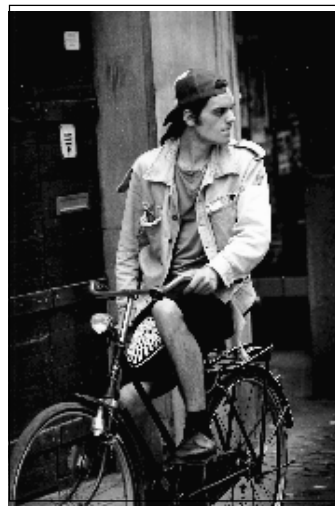
MUZIEKPROJECT MIGRANTEN

Het *Internationaal Ontmoetingscentrum* en de v.z.w. *Tweede Generatie*, de koepel van alle Limburgse migrantenjongeren- en werklozenwerkingen hebben samen een muziekproject uitgewerkt. Hiermee willen ze hun bekommernis uitdrukken om echt iets te doen aan de samenlevingsproblematiek. Een CD/LP, een videoproduktie en een werkmop vestigen onze aandacht op een veranderende mentaliteit. Verscheidene Vlaamse artiesten werkten mee en alle genres komen aan bod.

Tijdens de Koning Boudewijn 60/40 jongerenviering in Genk zal deze CD/LP plechtig worden overhandigd aan de Koning. ☐ *Internationaal Ontmoetingscentrum – Rondpuntlaan 25 – 3600 Genk – ☎ 011-35 67 14*

REISBEURZEN JONGEREN

Voor de 24ste maal organiseert Touring Club de wedstrijd *Reisbeurzen Jongeren*, i.s.m. de A.S.L.K. Tot 15 februari kunnen jongeren tussen 16 en 25 jaar een persoonlijk **reisproject** met een toeristische, culturele of sociale inslag uitwerken.

Een groepsproject, maximum acht deelnemers, mag ook. De reisbestemming bepaalt u zelf, maar als u wilt moet u de reis maken zoals u ze hebt voorgesteld.

De tekst van uw project (max. 30 blz. DIN A4) geeft reisdoel, plaats(en) van bestemming, tijdsbesteding, vervoermiddelen, reisweg en –datum enz. De winnaars kunnen reisbeurzen van 15.000 tot 75.000 frank in de wacht slepen. ☐

Koninklijke Belgische Touring Club – Commissie voor Jeugdtoerisme – Wetstraat 44 – 1040 Brussel – ☎ 02-233 24 52

SCHOOLMATINEES

Het *Educatief Theater Antwerpen* organiseert regelmatig Nederlandstalige schoolmatinees i.s.m. het *Fakkeltheater* en het *R.V.T.* Gezien de groeiende belangstelling en het beperkt aanbod is tijdig reserveren echter wel noodzakelijk.

Voor de determinatiegraad van het S.O. zijn zeker geschikt : *De liefdesmachine* (Marivaux/Müller) door het R.V.T. vanaf 15 februari; *Alle mensen zijn sterfelijk* (de Beauvoir) door het R.V.T. vanaf 6 april en *De metamorfose* (Kafka) door het Fakkeltheater in mei en juni. ☐

E.T.A. – Reyndersstraat 7 – 2000 Antwerpen – ☎ 03-233 15 88

TIJDSCHRIFT VOOR L.O.

De *Bond voor Lichamelijke Opvoeding* geeft zes keer per jaar het *Tijdschrift voor Lichamelijke Opvoeding* uit en is toe aan aflevering 129. In het theoretisch gedeelte staan bijvoorbeeld artikelen over de fysieke en mentale weerbaarheid van ouder wordende leerkrachten L.O., over bewegingsrecreatie, over intimidatietechnieken in het voetbal of over het trainingsvermogen van kinderen. Het praktijkgedeelte geeft concrete **lestips** voor alle mogelijke facetten van de L.O., gaande van het klassieke turnen tot wielrennen, touwspringen of frisbee. ☐

Tijdschrift voor L.O. – Waterkluiskaai 16 – 9040 St-Amandsberg – ☎ 091-29 30 80 – voor 850 fr bent u geabonneerd én lid van de Bond voor L.O.

Schoolagenda

U kent Veerle Keuppens misschien van Het Station of Kinderen voor Kinderen op T.V. Maar zij presenteert nu ook de schooltelevisie en programma's voor jongeren in de schouwburg. Dit is haar week.

M

Gisteravond tot middernacht gewerkt op radio 3. Ik lag pas rond kwart over één in mijn bed. Dan is opstaan om 7 uur een echte marteling.

Maar het moet want ik word verondersteld om 9 uur op radio Antwerpen te zijn. Kwestie van even af te spreken of ik ook voor hen zou willen werken. De grote verrassing is evenwel dat ik er Patrick Hicketik tegen het lijf loop. Patrick was ooit mijn kamermuzikleraar. De man die mij heeft leren luisteren naar en daardoor ook heeft leren genieten van klassieke muziek. Ik ben hem er eeuwig dankbaar voor. Tijdens ons gesprek besef ik eens te meer dat ik nog altijd naar hem opkijk. Mijn meester!

P

Ik moeten ik zal vandaag mijn correspondentie bijwerken. Maar de fut ontbreekt me. Ik besluit dan maar een bad te nemen voor ik naar «mijn» kinesist vertrek. Figuurcorrectie heet dat wat hij met mij doet. Nou ja hij: ik moet een reeks oefeningen afwerken en hij kijkt toe of ik alles wel doe zoals het hoort. De resultaten laten wel even op zich wachten. Ondertussen troost hij mij met de belofte dat het allemaal beslist de moeite zal lonen. Dan toch maar verder op mijn tanden bijten.

Om 10 uur vergadering in het cultureel centrum De Warande in Turnhout. Rond de tafel zitten twee stafmedewer-

W

kers, een zangeres, een regisseur en een scenografe. Ik speel er presentatrice en scenario-schrijfster. Zes mensen die een antwoord willen op de vraag of we met dezelfde ploeg nog een andere componist iets toegankelijker willen maken naar kinderen toe. Ons eerste gezamenlijk project Grieg? – Grieg! genoot veel bijval. Vandaar dat we opnieuw samen iets willen maken. En ja hoor: het licht wordt op groen gezet. Eerst beloven we elkaar wel met de hand op het hart dat we altijd de muziek en het concert zullen laten primeren op het toneelmatige. Wat is het heerlijk te kunnen werken met gelijkgezinde mensen.

B

Een hele dag met de mensen van Flair op stap geweest om een fotoreportage met mij in de rol van mannequin op de gevoelige plaat vast te leggen. Het was zalig. Al mijn verwachtingen werden ingelost: een team lieve, uiterst professionele mensen behandelde mij als een koningin! Het leven kan soms mooi zijn.

V

Telescoop wordt vandaag (uitzonderlijk op een vrijdag) ingeblikt. Hoe vertrouwd ik ook al met camera's ben: televisieopnames blijven spannend. Je weet immers nooit of je niet even de draad kwijt zal zijn op het

moment dat de beeldband loopt. Maar de mensen achter de schermen maken veel goed. Uitstekend technisch personeel, een bezorgde producer, een schatje van een regie-assistente en een gedreven regisseur: met zo'n team kunnen opnames gewoon niet mislukken!

Za

Na een schoonmaak- en inkoopdag en een hele drukke week zou een – welverdiende – rustdag mogen volgen. Maar ook mijn zondagen breng ik al lang niet meer werkloos door. Vandaag moet onder meer een lijst met werken van W.A. Mozart de deur uit. De uitgeverij Altiora wil namelijk mijn produktie Kinderen luisteren naar Mozart op cassette zetten. Daartoe moeten eerst een heleboel voorbereidingen getroffen worden. Zoals het verzamelen van muziekopnames. Naast die hele Mozart-affaire moet ik ook aan mijn nieuwe produktie Kinderen luisteren naar Vivaldi beginnen werken. Soms vind ik wel dat ik te veel hooi op mijn vork neem. Ja, een dokter vroeg me ooit waar ik het lef vandaan haalde om me groter te wanen dan God: zelfs God rustte op de zevende dag van de week. Nou, ik kan iedereen verzekeren dat ik helemaal niet aan groothedswaanzin leid. Ik – zo beweerde hij – kan alleen heel moeilijk «nee» zeggen...

